

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ



ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ Η ΝΕΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.
ΤΟ ΠΕΜΠΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ (1993 - 2000).**

Υπεύθυνος Καθηγητής : Παναγόπουλος Ιωάννης

Σπουδάστρια : Σοφού Ελένη

Πάτρα, Οκτώβριος 1996

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

2203

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η αναγκαιότητα προστασίας του περιβάλλοντος
2. Η προστασία του περιβάλλοντος από την Κοινότητα
 - Α. Η άσκηση της περιβαλλοντικής πολιτικής. Νομοθεσία και κοινοτικός έλεγχος
 - Β. Ιστορική εξέλιξη της Κοινοτικής Περιβαλλοντικής Προστασίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

ΤΑ ΝΕΑ ΜΕΣΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1. Τα οικονομικά και φορολογικά μέσα
2. Οι εκούσιες δεσμεύσεις
3. Η αστική ευθύνη
4. Ενημέρωση και εκπαίδευση του κοινού
5. Επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση
6. Μηχανισμοί χρηματοδοτικών ενισχύσεων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Η ΝΕΑ ΤΟΜΕΑΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1. Βιομηχανία
2. Μεταφορές
3. Γεωργία
4. Δασοπονία
5. Τουρισμός
6. Ενέργεια

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Όταν γίνεται λόγος για το περιβάλλον, εννοούμε ένα σύνολο από τα εξής τρία στοιχεία :

- Το **Φυσικό περιβάλλον**, δηλαδή τα στοιχεία που μας δίνει η φύση όπως ο αέρας, το νερό, το έδαφος, τα δέντρα κ.α.
- Το **Τεχνητό περιβάλλον**, δηλαδή τα παραγωγικά στοιχεία που δημιουργεί ο άνθρωπος με τις δικές του προσπάθειες , όπως τα κτίρια, οι δρόμοι, τα ηλεκτρικά κ.ά.
- Το **Πολιτιστικό περιβάλλον**, δηλαδή τα δημιουργήματα της πνευματικής εργασίας του ανθρώπου, όπως αγάλματα, ναοί, Βυζαντινές εκκλησίες, μουσεία κ.ά.

Καθένα τους βρίσκεται σε άμεση σχέση με τον άνθρωπο. Το πρώτο αποτελεί το χώρο μέσα στον οποίο ο τελευταίος γεννιέται, διαπλάθεται, δαιωνίζεται. Τα άλλα δύο αποτελούν εκδηλώσεις της ανθρώπινης λογικής (τεχνητό) και πνευματικότητας (πολιτιστικό). Η αρμονικά αναπτυσσόμενη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον αποτελεί προϋπόθεση για τη δημιουργική του παρουσία στο χώρο της τεχνικής και του πολιτισμού. Η διακινδύνευση της αρμονίας που οφείλει να υπάρχει θέτει κατά συνέπεια σε κίνδυνο την ίδια την ανθρώπινη υπόσταση και ιστορική παρουσία.

Η έκδηλη σημασία του φυσικού περιβάλλοντος, η οποία γίνεται αυτονόητη με την απλή παρατήρηση του χώρου μας δικαιολογεί την ιδιαίτερη ενασχόληση μας μ' αυτό καθιστώντας το αντικείμενο μελέτης και έρευνας.

Το φυσικό περιβάλλον λοιπόν έχει τη ζωτικότερη σημασία για τον άνθρωπο διότι περιλαμβάνει στοιχεία που έχουν θεμελιώδη σημασία για τη ζωή μας όπως ο αέρας, ο ήλιος, το νερό, ο χώρος. Η γή, οι πρώτες ύλες, οι υδατοπτώσεις, η θάλασσα, τα δέντρα προσφέρουν στον άνθρωπο τα βασικά μέσα για την επιβίωσή του και την πρόοδό του.

Στη φύση τίποτε δεν είναι περιπτώ ή απόλυτα τυχαίο. Τα πάντα βρίσκονται σε σχέση άμεσης ή έμμεσης αναγκαιότητας και συνάφειας.

Η φύση όμως δεν είναι ανεξάντλητη και ο άνθρωπος με την έμφυτη επινοητικότητα και απληστία, που τον διακρίνει εκμεταλεύεται τα πάντα και συχνά αλλοιώνει τη φύση, μολύνει το περιβάλλον και μερικές φορές για οικονομικούς λόγους και συμφέροντα φθείρει τα θεμέλια της συνέχεια της ζωής.

Καθημερινά βλέπουμε, ακούμε, διαβάζουμε, μιλάμε για ρύπανση και μόλυνση του φυσικού περιβάλλοντος. Αλλοίωση δηλαδή των φυτικών, χημικών και βιολογικών χαρακτηριστικών ή της μορφής του περιβάλλοντος, που είναι ικανή να οδηγήσει σε απότομη και σημαντική διαταραχή της φυσικής ισορροπίας.

Ρύπανση του νερού, ρύπανση της ατμόσφαιρας, διάβρωση του εδάφους, ηχορύπανση, νέφος, μείωση του όζοντος της ατμόσφαιρας, βιομηχανικά απόβλητα. Όλα τα παραπάνω αποτελούν εικόνες του σημερινού φυσικού περιβάλλοντος το οποίο τα τελευταία χρόνια έχει πάρει ανησυχητικές διαστάσεις καταστροφής, οι οποίες οφείλονται σε τρεις βασικές αιτίες : την βιομηχανική ανάπτυξη, την αστικοποίηση και αύξηση του πληθυσμού της γής.

Οι συνέπειες καταστροφικές, τα έξι βασικά στοιχεία, σημαντικά για τη ζωή, ο άνθρακας, το υδρογόνο, το οξυγόνο, το άζωτο, το θείο και ο φώσφορος σπαταλούνται και φθείρονται. Οι πόροι - ανανεώσιμοι και μή - υφίστανται μια διαρκή υπερεκμετάλευση. Μολύνθηκε ο αέρας που αναπνέουμε, η τροφή που τρώμε, το νερό που πίνουμε. Τα χημικά πλημμυρίζουν το περιβάλλον. Είδη ζώων και πουλιών εξαφανίζονται. Αρα λοιπόν επιτακτική γίνεται η ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος. Η προστασία της φύσης είναι και προστασία του ανθρώπου. Είναι προϋπόθεση της επιβίωσής του. Χρειάζονται μέτρα αυστηρά και προληπτικά και πάνω απ' όλα αποτελεσματικά.

Η ευθύνη της προστασίας του περιβάλλοντος βαραίνει όλους μας ξεκινώντας από τον απλό πολίτη, την πολιτεία και φτάνοντας μέχρι τις οικολογικές οργανώσεις, τα έθνη.

Η διακήρυξη της διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον που έγινε στη Στοκχόλμη το 1972 τόνιζε ότι : " Ο άνθρωπος έχει βασικό δικαίωμα για ελευθερία, ισότητα και ανάλογες συνθήκες ζωής μέσα σ' ένα περιβάλλον ποιότητας που να επιτρέπει μια αξιοπρεπή και

ευημερούσα ζωή ". Απ' αυτό βλέπουμε πως το δικαίωμα για ιδανικές συνθήκες ζωής στο περιβάλλον τοποθετείται στο ίδιο επίπεδο με τα δικαιώματα του ανθρώπου για ελευθερία και ισότητα.

Η διάσκεψη ασφάλειας και συνεργασίας στην Ευρώπη που πραγματοποιήθηκε στο Ελσίνκι το 1975 παρατηρεί τα εξής : Η προστασία και η βελτίωση του περιβάλλοντος καθώς και η ορθολογιστική χρησιμοποίηση των πόρων της φύσης είναι έργο μείζονος σημασίας για την ευημερία των λαών των μελλοντικών γεννεών και την οικονομική ανάπτυξη. Και ειδικότερα στην Ευρώπη θα επιλυθούν αποτελεσματικά μόνο μέσα από μια στενή διεθνή συνεργασία.

Από τα πρώτα της κιόλας βήματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (αρχικά Ευρωπαϊκή Κοινότητα) η προστασία του περιβάλλοντος αποτέλεσε κύριο μέλημα της.

2. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

2Α. Η Άσκηση της περιβαλλοντικής πολιτικής, νομοθεσία και κοινοτικός έλεγχος

1. Η κοινοτική πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος

Τα πρώτα επιτεύγματα της ευρωπαϊκής κοινότητας ήταν η κοινή αγροτική πολιτική, η τελωνειακή ένωση, η ελεύθερη κυκλοφορία ατόμων και εμπορευμάτων. Δεν θα πρέπει όμως να αγνοούμε και τις νεότερες κοινοτικές πολιτικές που μεταξύ τους είναι και αυτή της προστασίας του περιβάλλοντος.

Η κοινοτική πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος (Κ.Π.Π.Π.) ουσιαστικά “γεννήθηκε” το 1973 με την έγκριση του πρώτου προγράμματος Δράσης των Ε.Κ. στον τομέα του περιβάλλοντος. Από τότε το πρόγραμμα ανανεώθηκε και ξαναπροσανατολίστηκε δυο φορές. Έτσι, ενώ αρχικός στόχος της Κ.Π.Π.Π. ήταν η μείωση της ρύπανσης, ή τουλάχιστον η μη αύξησή της, προοδευτικά η αναγκαιότητα πρόληψής της συμπλήρωσε τα μέτρα για την αντιμετώπισή της. .

Αν όμως τα μέτρα κατά της ρύπανσης αποτελούν το σημαντικότερο μέρος της Κ.Π.Π.Π., καθώς συμβάλλουν στην βελτίωση των συνθηκών μέσα στις οποίες ζούμε, μια άλλη επίσης σημαντική φροντίδα αυτής της πολιτικής είναι η σωστή διαχείριση των φυσικών στοιχείων από τα οποία ζούμε.

2. Οι λόγοι που ώθησαν τα κράτη - μέλη των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων να θεσπίσουν μια κοινή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος.

- Πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα είναι κοινά σε περισσότερα κράτη-μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (π.χ. η διαχείριση των αποβλήτων) ή παρουσιάζουν κοινό ενδιαφέρον (π.χ. η προστασία της Μεσογείου για την Ελλάδα, Ιταλία, Γαλία, Ισπανία).
- Η “μεταφορά” της ρύπανσης (π.χ. αποβλήτων) μπορεί να δημιουργήσει διακρατικές διαφορές
- Ορισμένα μέτρα μπορούν επίσης να δημιουργήσουν τεχνικά εμπόδια στις συναλλαγές, εισάγοντας διαφορετικές προδιαγραφές στα

προϊόντα και διαφορετικούς ελέγχους υγιεινής στα σύνορα (π.χ. τα αυτοκίνητα ή οι χημικές τοξικές ουσίες).

- Τέλος, καθώς τα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος επιφέρουν ορισμένες δαπάνες, αν αυτές παρουσιάζονται σε διαφορετικό βαθμό ή υπολογίζονται με διαφορετικά μέσα μπορούν να επηρεάσουν τις συνθήκες ανταγωνισμού και τις επενδύσεις.

3. Η μορφή των Κοινοτικών Πράξεων

Ολες οι κοινοτικές πράξεις με τις οποίες δρά η Κοινότητα έχουν κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι έχουν τη μορφή “οδηγίας”. Αυτό σημαίνει ότι είναι δεσμευτικές για κάθε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής κοινότητας οσον αφορά το επιδιωκόμενο απ’ αυτές αποτέλεσμα, αλλά αφήνουν την επιλογή του τύπου και των μέσων για την επίτευξή του στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών. Σχετικά με την εφαρμογή των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων, οι “περιβαλλοντικές οδηγίες” συνήθως ορίζουν μια προθεσμία δύο χρόνων από την κοινοποίησή τους στα κράτη - μέλη για την εισαγωγή τους στην εθνική έννομη τάξη, και δύο ή περισσότερων χρόνων για την εφαρμογή τους στην πράξη.

Οι διακόσιες και πλέον οδηγίες που είχαν εκδοθεί μέχρι το 1992 και απέβλεπαν στην προστασία του περιβάλλοντος αναμφισβήτητα ήταν ένα αισιόδοξο μήνυμα. Η έλλειψη όμως αποτελεσματικής εφαρμογής μειώνει σημαντικά τη σημασία τους. Ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι να ελέγχει εάν τα κράτη - μέλη έχουν ορθά εφαρμόσει αυτούς τους κανόνες και ανάλογα με την περίπτωση να προσφεύγουν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Οσο όμως θετικό και αν φαίνεται το σύστημα αυτό προσκρούει συχνά στον αργό γραφειοκρατικό κοινοτικό μηχανισμό και προσφέρει ελάχιστα στην ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος.

Στο πλαίσιο του κοινοτικού συστήματος, κατ’ εξοχήν υπεύθυνα για την εφαρμογή κοινοτικών περιβαλλοντικών κανόνων είναι τα κράτη - μέλη. Αυτό καθορίστηκε ρητά από την ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη που τροποποίησε τη συνθήκη της Ρώμης. Αρμόδια για τη διασφάλιση των κανόνων αυτών είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, που έχει κάθε δικαίωμα να επισημαίνει στα κράτη οποιαδήποτε παράβαση, να τα προσκαλεί να την άρουν μέσα σε συγκεκριμένη προθεσμία και στην περίπτωση που αυτά δεν συμμορφωθούν, να προσφεύγει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

4. Ο έλεγχος που ασκεί η Επιτροπή

Μόλις λήξει η προκαθορισμένη προθεσμία και τεθεί σε ισχύ η οδηγία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ελέγχει διαδοχικά τρεις περιπτώσεις :

- Κατά πόσο τα κράτη - μέλη κοινοποιούν έγκαιρα τις εθνικές τους νομοθεσίες
- Κατά πόσο οι νομοθεσίες αυτές μεταφέρουν πλήρως και ορθά τις διατάξεις της οδηγίας και κατά πόσο είναι σύμφωνες και με άλλες κοινοτικές ρυθμίσεις (π.χ. για την ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών)
- Κατά πόσο οι νομοθεσίες αυτές εφαρμόζονται στην πράξη από τα κράτη

Ανάλογα με το αποτέλεσμα που προκύπτει από την εξέταση της κάθε περίπτωσης, η Επιτροπή μπορεί ν' αποφασίσει να κινήσει εναντίον ενός ορισμένου κράτους τη διαδικασία που προβλέπεται για τις παραβάσεις

Η διαδικασία αυτή ακολουθεί τρία στάδια, για καθένα δε από αυτά χρειάζεται ειδική απόφαση της Επιτροπής, η οποία συνεδριάζει για όλα αυτά τα θέματα δύο φορές το χρόνο (συνήθως Φεβρουάριο και Σεπτέμβριο)

Για παράδειγμα (πραγματικό) αν τεθεί υπόψη της Επιτροπής, τον Μάρτιο του 1990, ότι δόθηκε άδεια από τις ελληνικές αρχές να κτισθούν ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις μέσα στο βιότοπο του Νέστου, η Επιτροπή θα αποφασίσει για το εάν υπάρχει παράβαση τον Σεπτέμβριο του 1990. Μέχρι να εκτελέσει την απόφασή της και να έχει την άποψη της Ελλάδας για το θέμα αυτό, θα περάσουν το λιγότερο τέσσερις μήνες.

Δηλαδή, η Επιτροπή θα αποφασίσει για τη συνέχεια που θα δοθεί στο θέμα τον Φεβρουάριο του 1991. Ο δε βιότοπος μπορεί στο μεταξύ να καταστρέφεται.

Προσκρούει, λοιπόν, ο ουσιαστικός έλεγχος της εφαρμογής των περιβαλλοντικών οδηγιών στις αργές και πολύπλοκες γραφειοκρατικές κοινοτικές διαδικασίες. Έχει υπολογιστεί ότι από τη στιγμή που αποφασίζεται το πρώτο στάδιο της διαδικασίας παράβασης μέχρι την

τελική απόφαση του Δικαστηρίου απαιτούνται το λιγότερο 2 χρόνια και το περισσότερο πενήντα δύο μήνες.

Η επιτροπή δεν μπορεί ακόμα να λάβει προσωρινά μέτρα κατά κάποιου κράτους παρά μόνο εάν η υπόθεση έχει ήδη παραπεμφθεί στο Δικαστήριο.

Τότε και μόνο τότε μπορεί να ζητήσει λήψη προσωρινών μέτρων για να προλάβει επικείμενη καταστροφή .

Μέχρι το 1992 η επιτροπή ζήτησε κάτι τέτοιο μόνο μια φορά από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (στην περίπτωση καταστροφής ενός βιότοπου στο Λάιμπουργκ της Γερμανίας). Το Δικαστήριο όμως απέρριψε την αίτηση γιατί δεν θεώρησε ότι η υπόθεση ήταν πράγματι επείγουσα.

Πως ενημερώνεται όμως η επιτροπή για την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας; Κατ' αρχήν δεν διαθέτει κοινοτικούς ελεγκτές. Διαθέτει όμως ένα δίκτυο εμπειρογνομόνων που την ενημερώνει για τα θέματα αυτά

5. Ο έλεγχος που ασκούν οι πολίτες στην Επιτροπή

5α. Καταγγελίες

Κάθε πολίτης έχει τη δυνατότητα να καταθέσει καταγγελία κατευθείαν στην επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Αυτή, εάν θεωρήσει βάσιμη την καταγγελία, προτείνει να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα και να ξεκινήσει η διαδικασία παράβασης. Πριν βέβαια από την καταγγελία στη Επιτροπή καλό είναι να έχει γίνει ανάλογη καταγγελία σε εθνικό δικαστήριο.

Οι πολίτες ενός κράτους π.χ. οι Έλληνες έχουν τη δυνατότητα να επικαλούνται διατάξεις κοινοτικής οδηγίας (ακόμη και αυτής που δεν έχει ακόμα μεταφερθεί στην ελληνική νομοθεσία) και να προσφύγει στην ελληνική δικαιοσύνη.

Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι οι διατάξεις αυτές να έχουν άμεση ισχύ, δηλαδή, να είναι διατυπωμένες κατά τρόπο κατηγορηματικό και να μην αφήνουν διακριτική ευχέρεια στις Ελληνικές αρχές.

Για παράδειγμα όταν η διάταξη της οδηγίας προβλέπει ότι στις περιοχές όπου επιτίπεται η κολύμβηση δεν πρέπει να υπάρχουν σαλμονέλες στο νερό, η διάταξη αυτή έχει άμεση ισχύ και οποιοσδήποτε μπορεί να την επικαλεστεί ενώπιον του ελληνικού δικαστηρίου. Η

προσφυγή στα εθνικά δικαστήρια βοηθά ιδιαίτερα την επιτροπή στην εξέταση των πραγματικών γεγονότων και μπορεί να συμβάλλει στην επιτάχυνση της διαδικασίας.

Εξάλλου πρέπει να τονιστεί ότι η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου αναγνωρίζει απλά και διαπιστώνει μόνο την παράβαση του κοινοτικού δικαίου χωρίς να καταδικάζει το κράτος σε αποζημίωση ή πρόστιμο. Χωρίς να είναι οι αποφάσεις αυτές απευθείας εκτελεστές, επιβάλλουν όμως στο κράτος την υποχρέωση να συμμορφωθεί. Η υποχρέωση αυτή ενισχύεται από την πολιτική πίεση που ασκούν τα άλλα κράτη - μέλη αλλά κυρίως από το ίδιο το κοινοτικό σύστημα, που δεν είναι παρά μια συνεχής ανταλλαγή παροχών και ωφελημάτων.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί η περίπτωση της Ελλάδας, η οποία αν δεν μετέφερε το γρηγορότερο την οδηγία 85/337 (αφορά μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων) στην ελληνική έννομη τάξη, όχι μόνο θα καταδικαζόταν από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αλλά θα έβλεπε να περικόπτονται οι χρηματοδοτήσεις από το περιφερειακό ταμείο (βέβαια η ταχύτητα με την οποία εκδόθηκαν οι σχετικές υπουργικές αποφάσεις οδήγησε σε μια ατελή και ελλιπή ρύθμιση με αποτέλεσμα η Επιτροπή να κινήσει και πάλι διαδικασία επί παραβάσει κατά της Ελλάδας).

Τα κράτη όμως καθυστερούν πολλές φορές να συμμορφωθούν με την απόφαση του Δικαστηρίου (π.χ. το Βέλγιο χρειάστηκε πάνω από 2 χρόνια για να εφαρμόσει τη νομοθεσία για τα απόβλητα). Γι' αυτό η απόφαση ενός εθνικού δικαστηρίου έχει μεγαλύτερη βαρύτητα για την ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος.

β. Η αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ολοι οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική του έδρα σε κράτος μέλος, δικαιούνται να υποβάλλουν, ατομικά ή από κοινού με άλλους πολίτες ή πρόσωπα, αναφορά στο Ε.Κ. για θέματα που εμπίπτουν στους τομείς δραστηριοτήτων της Ε.Ε. και τα οποία τους αφορούν άμεσα.

Οι αναφορές προς το Ε.Κ. πρέπει να περιέχουν το όνομα, την ιδιότητα, την ιθαγένεια και την κατοικία καθενός από τους υπογράφοντες. Οι αναφορές που πληρούν τις προϋποθέσεις αυτές καταχωρούνται σε ένα γενικό πρωτόκολλο. Αν δεν πληρούν τις ανωτέρω προϋποθέσεις

αρχειοθετούνται και ο λόγος αρχειοθέτησης γνωστοποιείται στον αναφέροντα.

Οι αναφορές που εγγράφονται στο πρωτόκολλο παραπέμπονται στην επιτροπή αναφορών του Ε.Κ., η οποία εξετάζει κατά πόσο οι αναφορές εμπίπτουν στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι αναφορές που χαρακτηρίζονται ως μη παραδεκτές από την επιτροπή αρχειοθετούνται και η αιτιολογημένη απόφαση κοινοποιείται στον αναφέροντα.

Η επιτροπή αναφορών μπορεί να συστήσει στον αναφέροντα να απευθυνθεί στην αρμόδια αρχή του κράτους μέλους ή στο αρμόδιο όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επίσης, η επιτροπή αναφορών μπορεί, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, να υποβάλλει το θέμα στο διαμεσολαβητή.

Η επιτροπή αναφορών μπορεί να αποφασίσει να προβεί στις ακόλουθες ενέργειες για τις "παραδεκτές" αναφορές:

1. να συντάξει ειδική έκθεση για το θέμα
2. να ζητήσει τη γνωμοδότηση άλλης επιτροπής του Ε.Κ. (σύμφωνα με το άρθρο 147) ιδιαίτερα για αναφορές που τείνουν στην τροποποίηση ισχύοντος κανόνα δικαίου
3. να οργανώσει ακροάσεις ή να αποστείλει μέλη της για επιτόπια διαπίστωση
4. να ζητήσει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (για την προετοιμασία της γνωμοδοτήσεώς της) την επίδειξη εγγράφων, την παροχή πληροφοριών, την πρόσβαση στις υπηρεσίες της
5. να υποβάλλει στο Κοινοβούλιο προτάσεις ψηφίσματος
6. να ζητήσει να διαβιβαστεί η γνωμοδότησή της από τον Πρόεδρο στην Επιτροπή ή στο Συμβούλιο
7. να πάρει θέση με όποιον άλλο τρόπο θέλει.

Η επιτροπή αναφορών πληροφορεί κάθε εξάμηνο το Κοινοβούλιο για τα αποτελέσματα των εργασιών της.

Οι αναφέροντες, ενημερώνονται από τον Πρόεδρο του Ε.Κ. για τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί επί των αναφορών τους.

γ. Η προσφυγή στο διαμεσολαβητή

Κάθε πολίτης της Ενώσεως ή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε κράτος μέλος της Ενώσεως

δικαιούται να υποβάλλει στον διαμεσολαβητή απευθείας ή μέσω βουλευτού του Ε.Κ. καταγγελία σχετική με περίπτωση κακής διοικήσεως των θεσμικών οργάνων ή οργανισμών πλὴν του δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου όταν ασκούν τα δικαιοδοτικά τους καθήκοντα.

Το δικαίωμα αυτό θεσμοθετήθηκε από την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και άρχισε να ισχύει από το 1995.

Ο διαμεσολαβητής ενημερώνει το θεσμικό όργανο ή οργανισμό στον οποίο αναφέρεται η καταγγελία, μόλις την λάβει.

Στην καταγγελία εμφανίζεται το θέμα και η ταυτότητα του καταγγέλοντος. Ο καταγγέλων μπορεί να ζητήσει να παραμείνει η καταγγελία εμπιστευτική.

Η καταγγελία πρέπει να υποβάλλεται εντός δύο ετών αφότου ο καταγγέλων έλαβε γνώση των γεγονότων.

Προηγουμένως πρέπει να έχουν πραγματοποιηθεί τα ενδεδειγμένα διοικητικά διαβήματα προς τα ενδιαφερόμενα θεσμικά όργανα και οργανισμούς του κράτους - μέλους.

Ο Διαμεσολαβητής μπορεί να συμβουλευσει τον καταγγέλοντα να απευθυνθεί σε άλλη αρχή. Επίσης, ενημερώνει τον καταγγέλοντα το συντομότερο για την τύχη της καταγγελίας του.

Οι καταγγελίες δεν έχουν ανασταλτικό αποτέλεσμα όσον αφορά τις προθεσμίες σχετικά με την άσκηση δικαστικής ή διοικητικής προσφυγής.

Τα κοινοτικά θεσμικά όργανα και οργανισμοί υποχρεούνται να παρέχουν στον Διαμεσολαβητή τις πληροφορίες που τους ζητά και να του επιτρέπουν την πρόσβαση στα σχετικά έγγραφα. Μπορούν να αρνηθούν μόνο για λόγους απορρήτου, δεόντως αιτιολογημένους.

Στο προσεχές μέλλον αναμένεται να διευκρινιστούν από τα Κοινοτικά όργανα οι λεπτομέρειες της διαδικασίας προσφυγής στον διαμεσολαβητή.

6. Ο κοινοτικός έλεγχος και η αποτελεσματικότητά του

Οι διαδικασίες για τον έλεγχο που ασκεί η κοινότητα προκειμένου να αντιμετωπίσει τις παραβάσεις των κρατών - μελών είναι αργές.

Ας δούμε μερικά παραδείγματα: Η Ελλάδα βρέθηκε ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου επειδή δεν είχε μεταφέρει στην Ελληνική νομοθεσία την οδηγία 84/360 ΕΟΚ που αφορά την ατμοσφαιρική ρύπανση από βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Πριν εκδοθεί η απόφαση του Δικαστηρίου, η Ελλάδα έλαβε τα απαραίτητα δικαστικά μέτρα. Αρχές του 1991 εκκρεμούσαν κατά της Ελλάδας 50 περιπτώσεις παραβάσεων. Ορισμένες είχαν ως αντικείμενο την έλλειψη εθνικής νομοθεσίας (π.χ. για την οδηγία 88/609 ΕΟΚ, η οποία αφορούσε την ατμοσφαιρική ρύπανση που προέρχεται από μεγάλες εγκαταστάσεις καύσης), άλλες την ελλιπή εναρμόνιση (π.χ. ακόμα δεν έχουν ληφθεί συγκεκριμένα νομοθετικά μέτρα για την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από διοξείδιο του θείου, μόλυβδο ή άζωτο) εκκρεμεί ακόμα η έκδοση υπουργικών διαταγμάτων για την οριοθέτηση και τη συγκεκριμένη προστασία των βιοτόπων.

Άλλες περιπτώσεις, που είναι και οι περισσότερες, είχαν ως αντικείμενο την κακή εφαρμογή ορισμένων διατάξεων, κυρίως εκείνων των οδηγιών που αφορούν την προστασία των αγρίων πουλιών ή τη διάθεση των αποβλήτων. Για παράδειγμα, εκκρεμούσαν καταγγελίες για έργα μέσα στους βασικότερους βιότοπους (Αχελώος, Νέστος κ.λ.π.) ή για ανεξέλεγκτη απόρριψη αποβλήτων σε διάφορα σημεία της Ελλάδας ή γιατί ακόμη οι Ελληνικές αρχές δεν έχουν συντάξει και δημοσιεύσει εκθέσεις (αυτό προβλέπεται από την Ελληνική και την κοινοτική νομοθεσία) για την πραγματική κατάσταση και τα μέτρα που λαμβάνονται όσον αφορά τη διάθεση των τοξικών αποβλήτων.

Εφόσον λοιπόν οι διαδικασίες είναι τόσο αργές, σε τι συμβάλλει και σε τι βοηθά ένας τόσο σημαντικός αριθμός καταγγελιών; Η απάντηση είναι ότι σίγουρα η κίνηση της διαδικασίας δεν είναι ο καλύτερος τρόπος για να διασωθεί το περιβάλλον, δεν παύει όμως να αποτελεί μια συνεχή πίεση και ενόχληση προς τις αρχές, τη στιγμή που όλα αυτά προσβάλλουν τη διεθνή εικόνα της Ελλάδας. Εξάλλου, δεν μπορούν να υπάρξουν άλλα αποτελέσματα, εφόσον στο πλαίσιο του κοινοτικού συστήματος, αποκλειστικά υπεύθυνη για την εφαρμογή των περιβαλλοντικών οδηγιών είναι η ίδια η Ελλάδα.

Οι περισσότερες από τις οδηγίες αυτές για να εκδοθούν απαιτούν ομόφωνη απόφαση των κρατών - μελών. Αρα όταν η Ελλάδα συμφωνεί με την ψήφισή τους, γνωρίζει πολύ καλά εκ των προτέρων τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει.

2B. Ιστορική εξέλιξη της Κοινοτικής περιβαλλοντικής προστασίας

Η πρωταρχική θέση του περιβάλλοντος και η ανάγκη έγκαιρης αντίδρασης στην υποβάθμισή του οδήγησε την Κοινότητα ήδη από το 1973 να υιοθετήσει μια πολιτική και το 1ο πρόγραμμα δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος.

1. Τα προγράμματα και οι αρχές

Το πρώτο περιβαλλοντικό πρόγραμμα περιελάμβανε 11 γενικές αρχές μιας περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας, που επεξεργάστηκαν το 1972 οι υπεύθυνοι για την προστασία του περιβάλλοντος Υπουργοί και τις οποίες το Συμβούλιο ενέκρινε στο ψήφισμά του για το πρώτο πρόγραμμα. Αυτές οι αρχές συνέχισαν να ισχύουν και κατά το δεύτερο και τρίτο πρόγραμμα και "εξακολουθούν να έχουν ισχύ" και κατά το τέταρτο περιβαλλοντικό πρόγραμμα.

Πρόκειται για τις εξής αρχές :

1. Ρυπάνσεις και οχλήσεις στο περιβάλλον πρέπει να αποφεύγονται εκ των προτέρων και όχι να περιμένουμε να καταπολεμήσουμε τα αποτελέσματά τους.
2. Στο πλαίσιο των διαδικασιών σχεδιασμού και απόφασης θα πρέπει να αντιμετωπίζονται το γρηγορότερο οι τυχόν επιπτώσεις στο περιβάλλον.
3. Είναι σκόπιμο να αποφεύγουμε κάθε χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων και του φυσικού περιβάλλοντος που προκαλεί σοβαρές ζημιές στην οικολογική ισορροπία.
4. Είναι σκόπιμο να βελτιώνουμε τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις καθώς και την προαγωγή της έρευνας με σκοπό τη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος.
5. Τα έξοδα για την αποφυγή και εξουδετέρωση των ρυπάνσεων και οχλήσεων του περιβάλλοντος πρέπει αναγκαστικά να τα φέρει όποιος τις προκαλεί.
6. Οι δραστηριότητες ενός κράτους μέλους δεν επιτρέπεται να βλάπτουν το περιβάλλον άλλου κράτους

7. Στην περιβαλλοντική πολιτική είναι σκόπιμο να παίρνουμε υπόψη τα συμφέροντα των αναπτυσσόμενων χωρών, ώστε να αποφεύγονται κατά το δυνατόν ή να περιορίζονται ζημιογόνες συνέπειες.
8. Ενας σαφής και μακροπρόθεσμος ευρωπαϊκός σχεδιασμός στον τομέα της περιβαλλοντικής πολιτικής ενισχύει την επιρροή της Κοινότητας στο διεθνή χώρο.
9. Η προστασία του περιβάλλοντος είναι καθήκον όλων των κατοίκων της Κοινότητας, γι' αυτό είναι απαραίτητη η οικολογική εκπαίδευση.
10. Για κάθε είδος ρύπανσης του περιβάλλοντος πρέπει να καθορίζεται το καταλληλότερο επίπεδο δράσης.
11. Ορισμένες πλευρές της περιβαλλοντικής πολιτικής δεν πρέπει να σχεδιάζονται και να εφαρμόζονται μεμονωμένα από τα κράτη. Τα εθνικά προγράμματα πρέπει να εναρμονίζονται, ώστε να εξασφαλίζουν έναν όσο το δυνατόν ευρύτερο συντονισμό και ομοιομορφία χωρίς να παρακωλύεται η πρόοδος σε εθνική κλίμακα.

Η παράγραφος 2 καθορίζει τρεις αρχές στις οποίες υπόκειται η δράση της Κοινότητας. Ετσι, με τον όρο "αρχές" επιγράφονται και τα άρθρα 1 έως 8 της Συνθήκης. Σκιαγραφούν τα βασικά αξιώματα επί των οποίων στηρίχθηκε η Κοινότητα και σύμφωνα με τα οποία λειτουργεί. Σ' αυτές τις γενικές αρχές προσθέτει η παρ. 2 ιδιαίτερες αρχές για το περιβάλλον. Ωστόσο, η επιλογή των όρων δεν είναι απόλυτα σαφής: Το άρθρο 2 της Συνθήκης προσδιορίζει την αποστολή της Κοινότητας, ενώ οι στόχοι της περιβαλλοντικής πολιτικής αποσπώνται από τις αρχές και αναφέρονται στο άρθρο 130 Π παρ. 1. Επίσης αξιοσημείωτη στην παρ. 2 είναι η έλλειψη ακρίβειας των "όρων" στηρίζεται στις αρχές σε σχέση με τη διατύπωση των άρθρων 1 έως 8 της Συνθήκης.

Είναι ίδιο μιας αρχής να επιδέχεται εξαιρέσεις ή παρεκκλίσεις. Συνεπώς, οι αρχές που αναφέρονται στην παρ. 2 δεν αποτελούν υποχρεωτικούς νομικούς κανόνες, που πρέπει να εφαρμόζονται πάντοτε ή που πρέπει να τηρούνται για κάθε κοινοτική πολιτική ή κοινοτικά μέτρα. Από την παρ. 2 εδ. 1 συνεπώς δεν απορρέουν άμεσες νομικές συνέπειες ή εντολές δράσης, όπως π.χ. η υποχρέωση για την εκπόνηση μιας Οδηγίας σχετικά με την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει". Η παρ. 2 αποτελεί ένα γενικό πλαίσιο που καθοδηγεί τα όργανα της Κοινότητας.

Ωστόσο, οι αρχές που “κατοχυρώθηκαν” στη Συνθήκη ΕΟΚ μέσω της Ενιαίας Πράξης δεν στερούνται νομικής σημασίας. Υποχρεώνουν την Κοινότητα να ευθυγραμμίζει τη δράση της με τις αρχές και ανάλογα να σχεδιάζει τα μέτρα της. Πέραν αυτού και ανάλογα με την περίπτωση, η τήρησή τους μπορεί να συμβάλει στην αξιολόγηση του αν επιτυγχάνονται καλύτερα οι στόχοι της παρ. 1 με δράση σε κοινοτικό επίπεδο (άρθρο 130 Π παρ. 4), αν πρέπει να παρέμβει η Κοινότητα (άρθρο 130 Ρ) και αν μέτρα ενισχυμένης προστασίας συμφωνούν με τη Συνθήκη (άρθρο 130 σ). Αρα οι αρχές αυτές είναι κάτι περισσότερο από απλές πολιτικές δηλώσεις πρόθεσης.

Η παράγραφος 2 δεν διατυπώνει την ίδια σειρά προτεραιότητας ανάμεσα στις τρεις αρχές που αναφέραμε. Θα ήταν όμως καλό να δίνουμε το προβάδισμα στην αρχή της προληπτικής δράσης μπροστά στην αρχή της επανόρθωσης των προσβολών στο περιβάλλον. Θα ήταν πράγματι λάθος να επιτρέψουμε μια προσβολή στο περιβάλλον για να την επανορθώσουμε έπειτα στην πηγή.

Η απarıθμηση δεν είναι εξαντλητική. Οι αρχές που ανέπτυξε κατά το παρελθόν η Κοινότητα δεν ξεπεράστηκαν αλλά εξακολουθούν να ισχύουν. Βέβαια η σημασία τους επισκιάζεται από τις τρεις αναφερόμενες αρχές.

α. “Αρχή της προληπτικής δράσης”

Το γαλλικό κείμενο μιλάει για προληπτικά μέτρα (action preventive) το αγγλικό κείμενο (preventive action should be taken) διασαφηνίζεται νομικά μη δεσμευτική φύση της αρχής. Τα άλλα κείμενα ακολουθούν όλα το γαλλικό .

Στις 17-9-1985 η Επιτροπή είχε προτείνει στη Διάσκεψη των Κυβερνήσεων το εξής κείμενο : “στον αγώνα κατά των προσβολών στο περιβάλλον προτεραιότητα δίνεται στα προληπτικά μέτρα”.

Με τη συζήτηση, αυτό το κείμενο, συντομεύτηκε γρήγορα και έγινε η “αρχή της προληπτικής δράσης” (“action preventive”). Η τροποποίηση του αγγλικού κειμένου έγινε μόνο για συντακτικούς λόγους.

Η αρχή της πρόληψης παίζει πρωταρχικό ρόλο στα πλαίσια κάθε ενεργού περιβαλλοντικής πολιτικής, διότι προτάσει την έναρξη της δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος. Το ουσιώδες δεν είναι λοιπόν να επανορθώσουμε τις προσβολές που ήδη έγιναν στο

περιβάλλον, αλλά να πάρουμε, σύμφωνα με την αρχή της πρόληψης, προστατευτικά μέτρα για να τις εμποδίσουμε. Πέραν αυτού, η λήψη προστατευτικών μέτρων επιβάλεται και από οικονομικούς λόγους. Η επανόρθωση των ζημιών που επήλθαν είναι πολύ δαπανηρή. Η αρχή της πρόληψης δεν πρέπει να συγχέεται με την αρχή της προφύλαξης, που είναι ευρύτερη. Είναι γνωστό ότι σε πολλούς τομείς η δράση της Κοινότητας δεν παίρνει ως τώρα υπόψη την αρχή της πρόληψης, μερικές φορές μάλιστα την παραβιάζει. Η παράγραφος 2 εδ. 2 όμως απαιτεί προληπτικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος σ' όλους τους τομείς δράσης της Κοινότητας, όπως π.χ. και στην αγροτική πολιτική.

Πως πραγματοποιείται η αρχή της πρόληψης δεν καθορίζεται. Μόνο αν σκεφτεί κανείς ότι και οι ποινές έχουν προληπτικό χαρακτήρα, είναι δυνατόν να αντιληφθεί πόσο πλατειά είναι η έννοια των προληπτικών μέτρων. Ωστόσο, πρόκειται συνήθως για περιορισμό εκπομπών ρύπων, για άδειες κτλ. Επειδή όμως οι εκπομπές ρύπων είναι δυνατόν να συσσωρεύονται και επειδή στόχος της Κοινότητας είναι να βελτιώνει την ποιότητα του περιβάλλοντος, μπορεί να προκύπτει επίσης από την αρχή της πρόληψης και η προσαρμογή στην τεχνική πρόοδο κοινοτικών πράξεων που ήδη ισχύουν.

β. Η αρχή "της επανόρθωσης των προσβολών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή τους"

Το γαλλικό κείμενο (correction) αντιστοιχεί κατά πολύ στο γερμανικό χωρίς όμως να χρησιμοποιεί τη λέξη "καταπολεμώ" (bekampfen), ενώ το αγγλικό μιλάει ρητά για βλάβη του περιβάλλοντος(" environmental damage should as a priority be rectified at source"), η έννοια αυτή ταιριάζει λιγότερο από την έννοια "προσβολές". Επίσης το ιταλικό, το πορτογαλικό και το δανικό κείμενο μιλούν για "βλάβη". Τα άλλα κείμενα ακολουθούν το γαλικό.

Η Επιτροπή εν τούτοις στις 17-9-1985 δεν είχε διατυπώσει προτάσεις γι' αυτό το θέμα. Στις 18-10-1985 πρότεινε "οι προσβολές στο περιβάλλον να καταπολεμούνται κατά προτίμηση στην πηγή τους". Η πρόταση της προεδρίας της 11-11-1985 ήταν : "Επανόρθωση προσβολών στο περιβάλλον, προ πάντων στην πηγή τους". Σ' αυτή τη διατύπωση έδωσε η Διάσκεψη την τελική μορφή και την υπέβαλε στην τελική σύσκεψη.

Τελικά, ο άνθρωπος είναι πηγή όλων των προσβολών στο περιβάλλον. Η αρχή αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε περιπτώσεις διασυνωριακών ρυπάνσεων, όπως η ρύπανση του Ρήνου, η όξινη βροχή. Εδώ είναι εμφανής η δυσκολία να καταπολεμηθούν οι προσβολές του περιβάλλοντος στην πηγή, π.χ. η χρησιμοποίηση λιπασμάτων και ζιζανιοκτόνων στη γεωργία. Η ζημιά που προκαλούν στο περιβάλλον τα αυτοκίνητα με κινητήρα μπορεί επίσης να είναι αντικείμενο επανορθωτικών μέτρων στην πηγή, κάτι που θα έπρεπε να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των δημοσίων μέσων μεταφοράς. Η ασαφής διατύπωση της αρχής αυτής - "κατά προτεραιότητα" - δυσκολεύει την οριοθέτησή της. Ακριβέστερο είναι πάντως από το γερμανικό, το γαλλικό κείμενο που κάνει λόγο για επανόρθωση των προσβολών στο περιβάλλον, που πρέπει να γίνεται κατά προτεραιότητα στην πηγή.

γ. "Η αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει"

Το γαλλικό κείμενο έχει ως εξής : "Principe du pollueur payeur". Το ελληνικό και ιταλικό κείμενο αντιστοιχούν στο γαλλικό, βάζουν όμως την έννοια σε εισαγωγικά, το δανικό κείμενο γράφει "ο ρυπαίνων πληρώνει" (for tereseren betaler). Το ίδιο γράφουν το ισπανικό και ολλανδικό κείμενο. Το αγγλικό κείμενο έχει τη διατύπωση : "ο ρυπαίνων πρέπει να πληρώνει" (the polluter should pay).

Η Επιτροπή είχε προτείνει στην πρότασή της την 18-9-1985 : "βασικά, πρέπει το πρόσωπο που είναι υπεύθυνο για την επιβάρυνση του περιβάλλοντος ή που έχει προκαλέσει τη ρύπανση, να φέρει τα έξοδα για τα προληπτικά μέτρα ή τα έξοδα επανόρθωσης της ρύπανσης". Η Επιτροπή την 18-10-1985 διατύπωσε αγγλικά την πρότασή της στο κείμενο το οποίο τελικά υιοθετήθηκε.

Η πρόταση της προεδρίας στη διάσκεψη της 11-11-1985 έχει ως εξής: "Πληρωμή των εξόδων από το πρόσωπο που έχει προκαλέσει τη ρύπανση". Απ' αυτή τη διατύπωση κατέληξε η διάσκεψη στο οριστικό κείμενο.

Η αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει" σημαίνει ότι κατ' αρχήν πρέπει να φέρουν τα έξοδα για τη μείωση των ρυπάνσεων και οχλήσεων στο περιβάλλον εκείνες οι επιχειρήσεις, των οποίων η δράση προκαλεί ζημίες στο περιβάλλον. Θεωρητικά, δεν θα έπρεπε λοιπόν να διατίθενται κρατικές ενισχύσεις για την επανόρθωση προσβολών στο περιβάλλον, επειδή αυτό τελικά επιβαρύνει οικονομικά τον

φορολογούμενο. Μάλλον πρέπει οι αρχές να καθορίσουν τις υποχρεώσεις των εν δυνάμει προξένων ρύπανσης, διατυπώνοντας νομικούς κανόνες για τις εκπομπές και ορίζοντας το ύψος των πληρωτέων φόρων. Μ' αυτόν τον τρόπο οι αρχές μπορούν να επιβαρύνουν με τα έξοδα της εξουδετέρωσης της ρύπανσης τον κάθε πρόξενο ρυπάνσεων. Η ερμηνεία της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει" πρέπει να αποδίδεται στην κυριολεξία, διότι υπάρχει κίνδυνος να παρεισφρύσουν στη βασική αρχή θεωρίες από την εθνική νομοθεσία και να αποδοθούν ύστερα ως κοινοτική έννοια. Συχνά δεν είναι δυνατόν να καθορίζεται με ακρίβεια ποιος είναι ο πρόξενος μιας ρύπανσης, αν κάποιο πόσιμο νερό έχει αυξημένη περιεκτικότητα μολύβδου λόγω της χρήσης μολύβδινων αγωγών, τότε μόνο οι δημόσιες αρχές θα είναι στην πράξη σε θέση να εξασφαλίσουν την τήρηση του κοινοτικού "κανόνα". Το ίδιο ισχύει για την εξυγίανση νερών κολύμβησης που δεν ανταποκρίνονται στην Οδηγία 76/160. Γενικά, κάθε παράβαση ενός κοινοτικού κανόνα αποτελεί άμεση ή έμμεση επιχορήγηση στο ενδιαφερόμενο κράτος - μέλος ή τους υπεύθυνους για τη ρύπανση.

Η εξέταση των συνθηκών που αναφέρονται στην παρ. 3 ασκεί επίσης επίδραση στην αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει", ιδιαίτερα η ανάγκη να παίρνουμε υπόψη τις διαφορές των περιφερειών.

δ. "Οι ανάγκες της προστασίας του περιβάλλοντος αποτελούν συνιστώσα των άλλων πολιτικών της Κοινότητας"

Όλα τα κείμενα χρησιμοποιούν αποκλειστικά την έννοια "προστασία του περιβάλλοντος", δηλαδή δεν αναφέρουν πάλι τρία μέρη του στόχου- διατήρηση, προστασία, βελτίωση-, που αναγράφονται στην παρ. 1.

Τον όρο "συνιστώσα", το διατυπώνει το γαλλικό κείμενο "composante" και το αγγλικό "component". Όλα τα άλλα κείμενα είναι αντίστοιχα, μόνο το δανικό γράφει "ουσιώδες μέρος" (vigtig bestanddel). "Των άλλων πολιτικών" αποδίδεται στο γερμανικό, αγγλικό, πορτογαλικό, γαλλικό, ιταλικό, και ελληνικό κείμενο, ενώ το ολλανδικό κείμενο μιλάει για "άλλους τομείς της κοινοτικής πολιτικής" (andere takken van gemeenschapbeleid), το δανικό για την "πολιτική της Κοινότητας σε άλλους τομείς" (Faelleskabets politik paa andere omrader).

Τον Μάρτιο του 1985, στη Διάσκεψη των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, που συνεδρίαζε στις Βρυξέλες, η Επιτροπή εξέδωσε ένα μνημόνιο σχετικά με μια κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική

προσαρμοσμένη στην Ευρώπη. Κάλεσε το Συμβούλιο να υιοθετήσει τρεις γενικούς "τόλους προσανατολισμού", που ο πρώτος ήταν :

"Να επιβεβαιωθεί η βούληση, να δοθεί στην προστασία του περιβάλλοντος η διάσταση επίσημης συνιστώσας της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής τόσο σε γενικό επίπεδο (μακροοικονομικό) όσο και σε επίπεδο κατά τομείς (αγροτική, βιομηχανική, ενεργειακή πολιτική...). Πράγματι πρέπει να υπογραμμίσουμε πως μια ενεργός πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος μπορεί να συμβάλει σε μια καλύτερη ανάπτυξη και στη δημιουργία πολυάριθμων θέσεων εργασίας".

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δήλωσε κατά τη λήξη της συνεδρίασής του στις Βρυξέλες τα εξής:

"Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θεωρεί ότι μια πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος της Κοινότητας πρέπει να εμπνέεται από τις εξής αρχές: με δεδομένο ότι μια τέτοια πολιτική είναι δυνατόν να συντελέσει σε μια καλύτερη οικονομική ανάπτυξη και στη δημιουργία θέσεων εργασίας, επιβεβαιώνει τη βούλησή του να δώσει σ' αυτήν την πολιτική τη διάσταση μιας ουσιώδους συνιστώσας της οικονομικής, βιομηχανικής, αγροτικής και κοινωνικής πολιτικής της Κοινότητας και των κρατών μελών της"

Μετά τη σύγκληση της διακυβερνητικής διάσκεψης για την εκπόνηση της Ενιαίας Πράξης, πρότεινε η Επιτροπή στις 17-9-1985 να γίνει αποδεκτή η εξής αρχή :

"Η ανάγκη της προστασίας του περιβάλλοντος πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ασκούμενης από την κοινότητα και τα κράτη μέλη οικονομικής, βιομηχανικής, αγροτικής και κοινωνικής πολιτικής". Η πρόταση της προεδρίας της 11-11-1985 έλεγε: "Η προστασία του περιβάλλοντος είναι ουσιώδες μέρος των άλλων κοινοτικών πολιτικών". Ήδη πριν από την τελική σύσκεψη είχε εκπονηθεί το οριστικό κείμενο.

Η παράγραφος 2.5.2 καθορίζει μια άλλη αρχή, που δεν ισχύει μόνο για το άρθρο 130 Π, αλλά και για όλους τους άλλους τομείς δραστηριοτήτων της Κοινότητας. Η έννοια δεν περιορίζεται ούτε στις αναγραφόμενες στη Συνθήκη κοινές πολιτικές ούτε σ' εκείνους τους τομείς δράσης της Κοινότητας στους οποίους όλα τα κείμενα χρησιμοποιούν τη λέξη "πολιτική". Εδώ εκφράζεται μια γενική αρχή, σύμφωνα με την οποία πρέπει η Κοινότητα να παίρνει υπόψη σ' όλες τις

δραστηριότητές της τις απαιτήσεις της προστασίας του περιβάλλοντος. Αναφέρουμε για παράδειγμα την εκτίμηση των επιπτώσεων των προτάσεων της Επιτροπής στο περιβάλλον, τον συνυπολογισμό των οχλήσεων και ρυπάνσεων από μια προγραμματισμένη δράση στο πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής ή της αναπτυξιακής πολιτικής, και την υιοθέτηση οικολογικών λύσεων. Τα κοινοτικά όργανα είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν τη διάταξη στα πλαίσια των άλλων τομέων δράσης, έστω και αν διατηρούν ένα αρκετά ευρύ περιθώριο αξιολόγησης. Εκείνο που προέχει είναι η πολιτική βούληση των οργάνων της Κοινότητας να παίρνουν υπόψη κατά τις αποφάσεις τους τις απαιτήσεις της προστασίας του περιβάλλοντος.

Η διάταξη, όσον αφορά τη σημασία της, είναι μοναδική όχι μόνο στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, αλλά και σε ολόκληρη τη Συνθήκη ΕΟΚ. Δεν έχει διατυπωθεί παρόμοια αρχή ούτε για την αγροτική πολιτική ούτε για πολιτική ερευνής ούτε για κοινωνική πολιτική (προστασία των εργαζομένων) ούτε για την πολιτική για τον ανταγωνισμό ή τη δράση για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Το εδ. 2 πρέπει να θεωρηθεί η σημαντικότερη διάταξη σε όλο το κεφάλαιο το σχετικό με το περιβάλλον. Ο σεβασμός του εδ. 2 μπορεί να ελέγχεται από νομική άποψη κατά τη διαδικασία του άρθρου 169 καθώς και του άρθρου 173 ή 175. Υπάρχουν άλλωστε δυνατότητες ελέγχου στα πλαίσια του άρθρου 177 καθώς και νομικές διαδικασίες σε εθνική κλίμακα.

Η διάταξη διαπιστώνει ένα γεγονός και δεν θέτει ένα στόχο που πρέπει να επιτευχθεί στο μέλλον. Καθώς οι ανάγκες της προστασίας του περιβάλλοντος αποτελούν ήδη μια "συνιστώσα" των άλλων πολιτικών, αυτό σημαίνει ότι τα μέτρα της Κοινότητας σε άλλους τομείς πρέπει να συνυπολογίζουν την προστασία του περιβάλλοντος σε όλες τις φάσεις του σχεδιασμού, της προετοιμασίας και της εκτέλεσης, γιατί αν είναι αυτά τα μέτρα να συμφωνούν με το κοινοτικό δίκαιο, πρέπει να λογαριάζουν και το περιβάλλον που γίνεται μ' αυτό τον τρόπο "οριζόντιο" στοιχείο της κοινοτικής δράσης. Για το ποιές θα είναι οι μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις αυτής της αρχής στην Κοινότητα μόνο υποθέσεις μπορούμε το πολύ πολύ να κάνουμε σήμερα.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (βλ. παρακάτω) σχετικά με την πολιτική Ένωση, που θα πρέπει να επικυρωθεί από τα κράτη - μέλη, τροποποιεί τα παρακάτω σημεία της παραγράφου 2 :

1. Προσθέτει μια φράση που υπογραμμίζει ότι η κοινοτική πολιτική αποβλέπει σε ένα υψηλό επίπεδο προστασίας, λαμβάνοντας όμως υπ' όψιν τις εκάστοτε διαφοροποιήσεις των περιοχών .
2. Προσθέτει την αρχή της προφύλαξης.
3. Αναδιαμορφώνει και προσδιορίζει ακριβέστερα την πρόταση σχετικά με την ενσωμάτωση στις άλλες πολιτικές.

Ενα άρθρο της Συνθήκης αυτής που αφορά στην δημόσια υγεία περιέχει αντίστοιχα μια παρόμοια με την σημερινή παράγραφο 2 εδ. 2 πρόταση.

Ακολούθησαν το δεύτερο, τρίτο και τέταρο πρόγραμμα δράσης, που κάλυπταν τα έτη 1977-1981, 1982-1986 και 1987-1992 αντίστοιχα.

1. ΕΕ C 112, 20.12.1973.
2. ΕΕ C 139, 13.6.1977.
3. ΕΕ C 46, 17.2.1983.
4. ΕΕ C 328, 7.12.1987.

Η Συνθήκη ΕΟΚ δεν περιελάμβανε ρητή διάταξη για το περιβάλλον. Η πολιτική της Κοινότητας σε θέματα περιβάλλοντος στηρίχθηκε εφενός στο προοίμιό της όπου δηλώνεται μεταξύ άλλων ότι ανάμεσα στους στόχους της συνθήκης είναι "η σταθερή βελτίωση των όρων διαβίωσης και απασχολήσεως των λαών της" και αφετέρου στο άρθρο 2 αυτής που ορίζει ότι "η Κοινότητα έχει ως αποστολή* να προάγει την αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας, τη συνεχή και ισόρροπη επέκταση της οικονομίας...". Μόλις το 1987, με την έναρξη ισχύος της Ενιαίας Ευρωπαϊκής πράξης (ΕΕΠ), η πολιτική περιβάλλοντος βρίσκει νομικό έρεισμα σε ειδικά άρθρα της συνθήκης. Τέλος η συνθήκη του Μάαστριχτ επιφέρει νέες αλλαγές όσον αφορά την πολιτική περιβάλλοντος της Κοινότητας, καθιερώνοντας, μεταξύ άλλων, την τόσο σημαντική για την προώθηση της προστασίας του περιβάλλοντος, λήψη απόφασης με ειδική πλειοψηφία.

2. Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

Η ΕΕΠ εισήγαγε στην συνθΕΟΚ έναν ολόκληρο Τίτλο, τον Τίτλο VII, αφιερωμένο στην προστασία του περιβάλλοντος, δίνοντας στην Κοινότητα ειδικές αρμοδιότητες επάνω στο θέμα αυτό, προσδιορίζοντας τους κύριους στόχους της κοινοτικής πολιτικής που ήδη είχε αρχίσει, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη μιας προληπτικής δράσης και την αρχή,

που ήδη είχε εφαρμοστεί σε κοινοτική κλίμακα, “ο ρυπαίνων πληρώνει”. Η ΕΕΠ επιβεβαιώνει εξάλλου ότι “οι ανάγκες στον τομέα του περιβάλλοντος αποτελούν συνιστώσα των άλλων πολιτικών της Κοινότητας”. (άρθρο 130 Π, παρ. 2).

Καθορίζοντας, στην παρ. 4 του άρθρου 130Π, ότι “η Κοινότητα δρα, όσον αφορά το περιβάλλον, όταν οι προαναφερόμενοι στόχοι μπορούν να πραγματοποιηθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο από ότι σε εθνικό”, καθιερώνει την αρχή της “επικουρικότητας”. Υπογραμμίζοντας, εξάλλου, ότι η “Κοινότητα και τα κράτη μέλη οφείλουν να συνεργάζονται με τις τρίτες χώρες και τους διεθνείς οργανισμούς στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους”, η ΕΕΠ προσδιορίζει ότι οι λεπτομέρειες της συνεργασίας αυτής μπορεί να γίνουν το αντικείμενο συμφωνιών βάσει του άρθρου 228 ΣυνθεΟΚ (άρθρο 130 Π, παρ. 5).

Περιστατικά όμως, όπως το ατύχημα του Τσέρνομπιλ, το τοξικό σύννεφο του Σεβέζο, η τρύπα του όζοντος στην ατμόσφαιρα, οι όξινες βροχές, η προοδευτική καταστροφή του δάσους του Αμαζονίου και πολλά άλλα, δείχνουν ότι μια δράση σε εθνικό επίπεδο είναι απολύτως αδύναμη να σταματήσει τέτοιου είδους φαινόμενα και να τα θεραπεύσει. Για το λόγο αυτό η Κοινότητα αντιπροσωπεύει την πιο ιδανική βαθμίδα για την αντιμετώπιση, σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο, του προβλήματος της προστασίας και της βελτίωσης του περιβάλλοντος.

Το άρθρο 130Ρ παρ. 1 ορίζει τη διαδικασία λήψης απόφασης σε θέματα περιβάλλοντος καθιερώνοντας την αρχή της ομοφωνίας. Η παράγραφος 2 όμως του ίδιου άρθρου δίνει το δικαίωμα στο Συμβούλιο να αποφασίζει, με ομοφωνία πάντα, ότι ορισμένες αποφάσεις, που το ίδιο προσδιορίζει, μπορούν να λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία. Η διατήρηση της αρχής της ομοφωνίας είναι αποτέλεσμα των ανησυχιών πολλών Κρατών μελών σχετικά με την επίπτωση που είναι δυνατόν να έχουν στη βιομηχανία τους συστηρά μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος.

Τέλος το άρθρο 130Σ επιτρέπει στα Κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν κανόνες προστασίας του περιβάλλοντος πιο αυστηρούς εν σχέσει με τις κοινοτικές απαιτήσεις, με τον όρο να μην αντίκεινται στη Συνθήκη. Δεν έχουν δηλαδή το δικαίωμα να θέτουν κανόνες που να είναι αντίθετοι με τις γενικές αρχές της Συνθήκης, όπως π.χ. με την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών.

Ενα άλλο άρθρο, που εσάγει η ΕΕΠ, σημαντικό για την κοινοτική πολιτική περιβάλλοντος, είναι το άρθρο 100Α, το οποίο εφαρμόζεται για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος που είναι ενσωματωμένα στην προβληματική της εγκαθίδρυσης της εσωτερικής αγοράς. Το άρθρο 100Α προβλέπει την υιοθέτηση, με ειδική πλειοψηφία και σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, κάθε μέτρου σχετικού με την προσέγγιση των εθνικών διατάξεων, το οποίο έχει ως αντικείμενο την εγκαθίδρυση και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, όπως προσδιορίζεται στο άρθρο 8Α. Η ομοφωνία είναι μια από τις διαφορές των άρθρων 100Α και 130Π και παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην επιλογή της νομικής βάσης για τη θεσμοθέτηση της περιβαλλοντικής πολιτικής. Η λύση πρέπει να αναζητηθεί στους στόχους που επιδιώκει να πραγματοποιήσει το κάθε ένα από αυτά τα άρθρα. Η διάκριση μεταξύ 100Α και 130Ρ πρέπει να βασισθεί στο κατά πόσο ο στόχος του μέτρου βρίσκεται κοντά στο χώρο "ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς" ή στο χώρο "περιβάλλον". Ηδη έχουν υιοθετηθεί αρκετά μέτρα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος με βάση αυτά τα δύο άρθρα. Ως παράδειγμα μπορούμε να φέρουμε, όσον αφορά το άρθρο 100Α τις δυο οδηγίες που αφορούν την προστασία της ατμόσφαιρας από εκπομπές από ντιζελοκινητήρες, ενώ όσον αφορά το άρθρο 130Ρ τις οδηγίες που αφορούν την προστασία από ατυχήματα μεγάλης εκτάσεως από ορισμένες βιομηχανικές δραστηριότητες ή από μεγάλες εγκαταστάσεις καύσης.

3. Η Συνθήκη Του Μάαστριχτ

Τέσσερα χρόνια μετά την τροποποίηση της ΣυνθΕΟΚ από την ΕΕΠ, που άρχισε να ισχύει την 1 Ιουλίου 1987, μια νέα τροποποίηση επιχειρείται με την υπογραφή στις 7 Φεβρουαρίου 1992, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, γνωστής ως Συνθήκης του Μάαστριχτ. Η νέα αυτή τροποποίηση της ΣυνθΕΟΚ επιφέρει αλλαγές και στα άρθρα 130Ρ-130Τ, τα σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Στο κείμενο του Μάαστριχτ το περιβάλλον προσέλαβε το χαρακτήρα αυτόνομης πολιτικής, η οποία εντάσσεται στους κατά προτεραιότητα στόχους της Ένωσης μέσω της έννοιας της διαρκούς ανάπτυξης (προοίμιο, άρθρα 2 και 3). Οι αξιώσεις στον τομέα του περιβάλλοντος θα πρέπει να ενσωματωθούν στον προσδιορισμό και στην εφαρμογή των λοιπών πολιτικών της Κοινότητας. Θα επιδιωχθούν οι ακόλουθοι στόχοι:

- διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος

- προστασία της υγείας των ατόμων
- συνετή και ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων
- προώθηση, στο διεθνές επίπεδο, μέτρων τα οποία αποβλέπουν στην αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων προβλημάτων του περιβάλλοντος.

Μια πρόοδος φαίνεται να επιχειρείται με το νέο άρθρο 130Σ, το οποίο ορίζει, ότι το Συμβούλιο θα αποφασίζει μελλοντικά, σε θέματα περιβάλλοντος, με ειδική πλειοψηφία. Δυστυχώς η εντύπωση αυτή ανατρέπεται με τον καθορισμό, από την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, ορισμένου αριθμού εξαιρέσεων όπου θα λαμβάνονται αποφάσεις με ομοφωνία. Οι εξαιρέσεις αυτές αφορούν :

- διατάξεις κυρίως φορολογικού χαρακτήρα
- μέτρα που αφορούν προγράμματα χωροταξίας και τη διαχείριση των υδάτινων πόρων
- μέτρα που αφορούν τις ενεργειακές πολιτικές ενός Κράτους μέλους

Ενα άλλο θετικό βήμα της νέας τροποποίησης της Συνθήκης είναι η δημιουργία του ταμείου Συνοχής, το οποίο, σύμφωνα με το νέο άρθρο 130Δ παρ. 2, θα χρηματοδοτεί δύο μόνο είδη προγραμμάτων: εκείνα του περιβάλλοντος και των μεταφορών. Εξάλλου το άρθρο 130Σ παρ. 5 ορίζει ότι το Ταμείο Συνοχής θα παρέχει ειδική οικονομική στήριξη σε κράτη μέλη, σε περιπτώσεις που υιοθετούνται από την Κοινότητα μέτρα, σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, που συνεπάγονται δυσανάλογες δαπάνες για τα κράτη αυτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΤΑ ΝΕΑ ΜΕΣΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Είναι γνωστό ότι η Συνθήκη της Ρώμης (ΕΟΚ) δεν περιείχε καμιά ειδική διάταξη σχετικά με το περιβάλλον μέχρι την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη 1986-1987. Η τελευταία εισήγαγε μια νομική βάση στην περιβαλλοντική πολιτική της κοινότητας, για την εφαρμογή της οποίας απαιτείτο η ομοφωνία στην λήψη των αποφάσεων και γι' αυτό άλλωστε πολλές κοινοτικές ρυθμίσεις σχετικά με το περιβάλλον υιοθετούνταν με βάση το γενικό άρθρο 100Α το οποίο αφορά στην εγκαθίδρυση και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και το οποίο απαιτεί την ειδική πλειοψηφία για την λήψη των αποφάσεων.

Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση 1992-93 η περιβαλλοντική πολιτική γίνεται αυτόνομη θεμελιώδης πολιτική της Κοινότητας και μάλιστα εντάσσεται στους κατά προτεραιότητα στόχους της Ένωσης. Επί πλέον οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής πολιτικής θα πρέπει να ενσωματώνονται στην υλοποίηση των άλλων πολιτικών. Με τη νέα συνθήκη προβλέπεται η ειδική πλειοψηφία στην λήψη των περιβαλλοντικών αποφάσεων με τη διαδικασία της "συνεργασίας" η οποία, ως γνωστόν, προσδίδει στο Ευρωκοινοβούλιο ένα ρόλο πιο σημαντικό. Όμως η νέα διαδικασία της "συναπόφασης" που συνιστά μια από τις σημαντικότερες καινοτομίες της συνθήκης ΕΕ, δεν προβλέπεται για την περιβαλλοντική πολιτική. Τέλος οι κοινοτικές περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες θα υπάγονται πλέον στην αρχή της "επικουρικότητας", αν και η αρχή αυτή είχε ήδη διατυπωθεί πρώτα στην Ε.Ε.Π. στις σχετικές διατάξεις της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Η αρχή της επικουρικότητας θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση της πλήρους υλοποίησης των σκοπών, των στόχων και των μέσων με τις κατάλληλες εθνικές, περιφερειακές και τοπικές προσπάθειες και πρωτοβουλίες. Στην πράξη, η αρχή αυτή θα συντελέσει στο να ληφθούν υπόψη οι παραδόσεις και ο βαθμός ευαισθησίας των διαφορετικών περιοχών της Κοινότητας καθώς και η σχέση μεταξύ του κόστους και της απόδοσης των διαφόρων ενεργειών και να γίνει καλύτερη επιλογή μέτρων και κατάλληλος συνδυασμός μέσων στο κοινοτικό ή και σε άλλα επίπεδα.

Οι σκοποί και οι στόχοι του προγράμματος καθώς και ο απώτερος στόχος της αειφόρου αναπτύξεως μπορούν να επιτευχθούν μόνο με συντονισμένη δράση εκ μέρους όλων των σχετικών παραγόντων, σε σύμπραξη. Σύμφωνα με τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (άρθρο 3B) η Κοινότητα αναλαμβάνει δράση με βάση την αρχή της επικουρικότητας μόνο εάν και εφόσον οι στόχοι της προτεινόμενης δράσης δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και επομένως, λόγω της κλίμακας ή των επιπτώσεών της μπορούν να υλοποιηθούν καλύτερα από την κοινότητα.

Επειδή οι μακροπρόθεσμοι και οι ενδιάμεσοι στόχοι που προτείνονται από το πρόγραμμα καθώς και η τελική επιδίωξη της αειφόρου αναπτύξεως είναι δυνατό να επιτευχθούν μόνο με τη συντονισμένη δράση και την ισότιμη συνεργασία όλων των σχετικών φορέων, το πρόγραμμα συνδυάζει την αρχή της επικουρικότητας με την ευρύτερη έννοια της κοινής ευθύνης. Η έννοια αυτή δεν αφορά τόσο πολύ την επιλογή ενός επιπέδου δράσεως με συνεπακόλουθο αποκλεισμό των υπολοίπων αλλά, αντίθετα, συνδυασμό φορέων και μέσων στο επίπεδο που αρμόζει κάθε φορά, χωρίς να θέτει το ερώτημα της κατανομής των αρμοδιοτήτων ανάμεσα στην Κοινότητα, τα κράτη μέλη, τις περιφερειακές και τοπικές αρχές. Για ένα συγκεκριμένο στόχο ή πρόβλημα, η έμφαση (οι φορείς και τα μέσα) θα ήταν δυνατόν να δοθεί σε κοινοτικό/εθνικό/περιφερειακό επίπεδο ενώ για έναν άλλο στο περιφερειακό/τοπικό/κλαδικό επίπεδο ή το επίπεδο των επιχειρήσεων/του κοινού/των καταναλωτών. Κατά την πρακτική εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας και της κοινής ευθύνης θα πρέπει να τηρείται η ισχύουσα διάταξη (άρθρο 130Π παράγραφος 4) και η προτεινόμενη διάταξη (άρθρο 130Σ παράγραφος 4) που ορίζει ότι με την επιφύλαξη ορισμένων μέτρων κοινοτικού χαρακτήρα, τα κράτη μέλη οφείλουν να χρηματοδοτούν και να εφαρμόζουν την περιβαλλοντική πολιτική.

Μερικές εβδομάδες μετά την υπογραφή της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση στις 18 Μαρτίου του 1992, η Επιτροπή υιοθετούσε το πέμπτο της πρόγραμμα δράσης (1993-2000) για το περιβάλλον που εμπνέεται από την ιδέα της "αειφόρου ανάπτυξης". Η πρόταση συνοδεύεται από μια έκθεση "για την κατάσταση του περιβάλλοντος στην Κοινότητα" και από ένα σχέδιο ψηφίσματος, το οποίο καλείται το συμβούλιο να ψηφίσει μετά από γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της κοινωνικής οικονομικής επιτροπής.

Ο όρος “**αιιφόρος**”, όπως χρησιμοποιείται στο πρόγραμμα δηλώνει μια πολιτική και μια στρατηγική για μια συνεχή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που δεν οδηγεί σε καταστροφή του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων από τους οποίους εξαρτώνται οι ανθρώπινες δραστηριότητες. Στην έκθεση της παγκόσμιας Επιτροπής για το περιβάλλον και την ανάπτυξη η αιιφόρος ανάπτυξη ορίζεται ως: “η ανάπτυξη η οποία καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γεννεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες”.

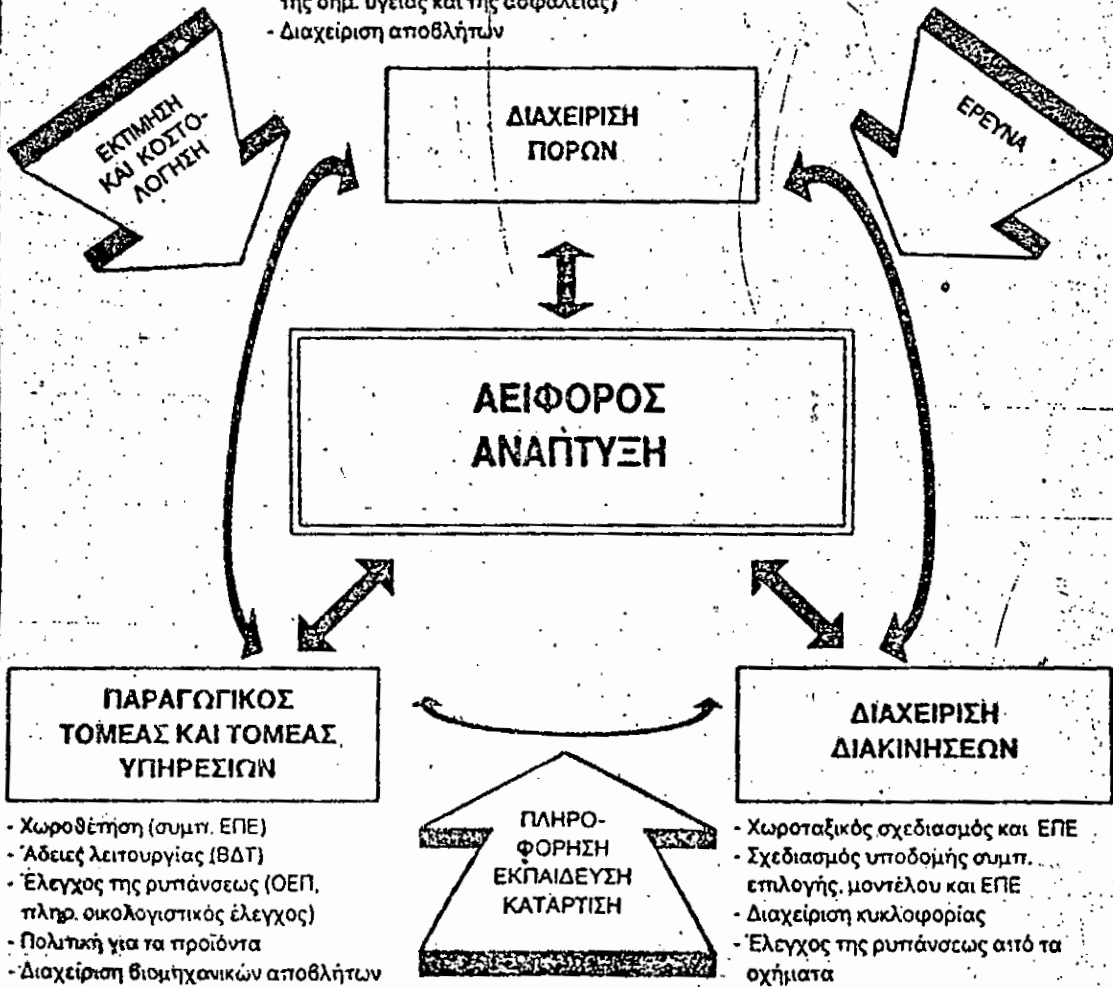
Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα οικονομική, κοινωνική ή πολιτιστική εξαρτάται από την ποιότητα των σχέσεων ανάμεσα στην κοινωνία και τον φυσικό κόσμο. Η ανάπτυξη είναι “πραγματική” μόνο αν βελτιώνει την ποιότητα της ζωής. Η ανάπτυξη αυτή συνεπάγεται τη διατήρηση της γενικής ισορροπίας και αξίας του αποθέματος φυσικού κεφαλαίου, τον επαναπροσδιορισμό των βραχυπρόθεσμων, μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων κριτηρίων αξιολόγησης κόστους.οφέλους και των μέσων που θα ανταποκρίνονται σε πραγματικά κοινωνικοοικονομικά δεδομένα και αξίες της κατανάλωσης και συντήρησης, και την δίκαιη κατανομή και χρήση των πόρων μεταξύ εθνών και περιοχών σ' όλο τον κόσμο.

Η αιιφόρος ανάπτυξη χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι :

- εξασφαλίζει τη διατήρηση της συνολικής ποιότητας της ζωής
- εξασφαλίζει τη διαρκή αξιοποίηση των φυσικών πόρων
- αποφεύγει την πρόκληση μόνιμων περιβαλλοντικών ζημιών.

Σχήμα 1: Αειφόρος ανάπτυξη

- Διαχείριση ποιότητας αέρα
- Διαχείριση υδατικών πόρων
- Διατήρηση ποιότητας εδάφους
- Προστασία της φύσεως και τουρισμού
- Ενεργειακή ασφάλεια και αποδοτικότητα
- Δημογραφική διαχείριση (συμπ. και του αστικού περιβάλλοντος, της δημ. υγείας και της ασφάλειας)
- Διαχείριση αποβλήτων



Όπως και τα τέσσερα προηγούμενα προγράμματα έτσι και το 5ο πρόγραμμα δράσης πρόκειται για ένα κείμενο μη δεσμευτικό. Η Επιτροπή εδώ εκφράζει την ανησυχία της για την υποβάθμιση του περιβάλλοντος ως συνέπεια της οικονομικής έκρηξης (μεγένθυσης) που θα προκύψει από τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς. Γι' αυτό προσπαθεί να επιβάλλει μια αλλαγή στις καταναλωτικές μεθόδους και συμπεριφορές που θα τείνουν σε μια "συνυπευθυνότητα". Η χρησιμοποιούμενη στρατηγική αποσκοπεί στην δημιουργία μιας νέας σχέσης δράσης ανάμεσα στις κυβερνήσεις, στις επιχειρήσεις, στους πολίτες, και τους οικονομικούς φορείς, με την κινητοποίηση μιας ευρείας πανοπλίας ολοκληρωμένων μέσων. Όπως και τα προηγούμενα προγράμματα, το 5ο πρόγραμμα δράσης προβλέπει στόχους μακροπρόθεσμους, οι οποίοι εκτείνονται σε μια περίοδο μέχρι το 2000. Η νέα στρατηγική που προτείνεται στο 5ο πρόγραμμα δράσης προϋποθέτει τη δέσμευση όλων των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων και την έναρξη ενός διαλόγου ανάμεσα στα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη στα πλαίσια ενός partenariat. Ο διάλογος αυτός θα εκτυλίσσεται σε διάφορες ομάδες συνάντησης που θα δημιουργήσει η επιτροπή. Το πρόγραμμα κάνει αναφορά στο διεθνή ρόλο που οφείλει να παίξει η Κοινότητα (Ε.Ε.) όσον αφορά τα πλανητικά προβλήματα όπως είναι οι κλιματολογικές αλλαγές, η τρύπα του όζοντος κ.ά. ρόλο που της έχει αναθέσει το συμβούλιο Δουβλίνου 1990. Προτείνει διάφορα μέσα για την επίτευξη των καθορισμένων στόχων και ένα αντιπροσωπευτικό σύνολο διατάξεων.

Τα μέτρα προς τα οποία τείνει η Επιτροπή είναι :

- I. Τα οικονομικά και φορολογικά μέτρα.
- II. Μέτρα δυνητικά - προαιρετικά (εκούσιες δεσμεύσεις)
- III. Μέτρα που τείνουν στην αστική ευθύνη του ρυπαίνοντος.

Τα παραπάνω μέτρα μαζί με το νέο πλαίσιο των χρηματοδοτικών ενισχύσεων στον τομέα του περιβάλλοντος (πρόγραμμα LIFE και κρατικές ενισχύσεις) αλλά και τα μέτρα πληροφόρησης ασκούν μια πιο δραστική ρύθμιση των μέχρι τώρα (μέχρι την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη) τομεακών ρυθμίσεων (νερό, αέρας, έδαφος, απόβλητα, θόρυβος κ.λ.π.) και αποσκοπούν στην πρόληψη της περιβαλλοντικής βλάβης και στην προτροπή των επιχειρήσεων να υιοθετήσουν μέτρα που θα οδηγούν στην καλύτερη προστασία του περιβάλλοντος.

(I) ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΣΑ

Για την προσαρμογή των τιμών και γία τη θέσπιση κινήτρων βασιζόμενων στους μηχανισμούς της αγοράς καθώς και για την επίτευξη μιας οικονομικής συμπεριφοράς φιλική προς το περιβάλλον, η χρήση οικονομικών και φορολογικών μέσων αποκτά συνεχώς μεγαλύτερη σημασία στο πλαίσιο της γενικής προσπάθειας. Ο βασικός σκοπός αυτών των μέσων θα είναι η εσωτερίκευση του εξωτερικού περιβαλλοντικού κόστους που ανακύπτουν στην διάρκεια του συνολικού κύκλου ζωής των προϊόντων, από την πηγή προέλευσης, την παραγωγή, τη διανομή, τη χρήση και την τελική διάθεση ώστε τα φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα να μην αντιμετωπίζουν ανταγωνιστικό μειονέκτημα στην αγορά έναντι των προϊόντων που προκαλούν ρύπανση και δημιουργούν απόβλητα. Ως προς αυτό, δύο είναι οι δυνατές επιλογές : η μια βασίζεται σε μια πολιτική τιμών και η άλλη στην ποσότητα των ρύπων. Μολονότι η Κοινότητα και τα κράτη - μέλη έχουν υιοθετήσει την πρώτη επιλογή, αξίζει να μελετηθεί επίσης ο βαθμός στον οποίο άλλες δυνατές επιλογές, όπως οι χορηγούμενες αντί αντιτίμου άδειες, θα ήταν δυνατό να χρησιμοποιηθούν για τον έλεγχο ή τη μείωση της ποσότητας των ρύπων. Είναι επίσης σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι το φάσμα των μέτρων θα εφαρμοστεί κατά τρόπο ώστε να αποφευχθούν οι περιττές δαπάνες προσαρμογής της οικονομίας της Κοινότητας, ελαχιστοποιηθούν οι επιπτώσεις στο εμπόριο και να επιτευχθεί το βέλτιστο περιβαλλοντικό όφελος. Κατα την ανάπτυξη αυτών των μέσων θα πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη οι πιθανές επιπτώσεις στο τοπικό και το ευρύτερο περιβάλλον αλλά και η οικονομική τους αποδοτικότητα και οι επιπτώσεις τους σε περιφερειακό επίπεδο.

Μια πρώτη αξιόλογη κατηγορία οικονομικών μέτρων είναι οι φόροι και τα τέλη. Είναι εύκολα κατανοητά και χρησιμοποιούνται, για παράδειγμα, στον τομέα της ρυπάνσεως των υδάτων. Τα μέτρα αυτά έχουν θεσπιστεί στο παρελθόν με σκοπό κυρίως τη συλλογή των αναγκαίων κονδυλίων για τις ενέργειες και την υποδομή καθαρισμού, όπως είναι η διάθεση των αποβλήτων. Ωστόσο, σύμφωνα με την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει", οι επιβαρύνσεις αυτές θα πρέπει να επαναπροσανατολισθούν σταδιακά ώστε να αποθαρρύνουν τη ρύπανση στη γέννησή της ή να ενθαρρύνουν καθαρές παραγωγικές διαδικασίες παρέχοντας τα κατάλληλα οικονομικά κίνητρα.

Η ευθύνη για τις επιβαρύνσεις και τα τέλη εκπομπών από σταθερές πηγές ανήκε παραδοσιακά στις εθνικές και τις τοπικές αρχές. Καθώς

όμως τα τέλη αυτά διευρύνονται και έχουν πραγματικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και, κατά συνέπεια, δημιουργούν μεγαλύτερα οικονομικά έσοδα, πιθανώς να υπάρξει ανάγκη παρέμβασης σε κοινοτικό επίπεδο, ώστε να εξασφαλιστεί ότι τα συστήμα επιβολής των τελών έχουν συγκροτηθεί κατά τρόπο διαφανή και συγκρίσιμο και ώστε να αποφευχθούν οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού στην Κοινότητα (π.χ. στις περιπτώσεις της ρύπανσης των υδάτων και του αέρα), ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εκπομπών ή απορρίψεων από κινητές πηγές.

Ως παράδειγμα αυτής της προσέγγισης μπορούμε να αναφέρουμε την ανάκτηση και ανακύκλωση των συσκευασιών.

Η Κοινότητα στον τομέα αυτό ακολουθεί το πρόσφατο παράδειγμα μερικών κρατών - μελών όπως της γερμανίας και της Γαλλίας.

Η σχετική οδηγία η οποία δημοσιεύτηκε υπό μορφή πρότασης (14.8.92) δεν αποσκοπεί μόνο στην προστασία του περιβάλλοντος μέσω της εναρμόνισης των εθνικών μέτρων σχετικών με τη διαχείριση των συσκευασιών και των αποβλήτων των συσκευασιών, αλλά και στη σωστή λειτουργία της ενιαίας εσωτερικής αγοράς με την άρση των εμποδίων στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και των στρεβλώσεων του ελεύθερου ανταγωνισμού. Για το σκοπό αυτό η οδηγία προβλέπει μέτρα για την πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων από συσκευασίες και την προώθηση διαδικασιών επιστροφής, επαναχρησιμοποίησης και ανάκτησης συσκευασιών και αποβλήτων των συσκευασιών, για να διασφαλίζεται η δημόσια υγεία και η προστασία του περιβάλλοντος.

Ειδικότερα για τους παρακάτω σκοπούς τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για να επιτύχουν ορισμένους αριθμητικούς στόχους όπως, όσον αφορά την ανάκτηση αποβλήτων συσκευασιών, 90% κατά βάρος των παραγόμενων αποβλήτων εξέρχεται από το κύκλωμα των αποβλήτων με σκοπό την ανάκτηση, το αργότερο μέσα σε δέκα χρόνια μετά τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο της οδηγίας (δηλαδή 18 μήνες μετά την έγκριση της παρούσας οδηγίας). Επίσης στην ίδια προθεσμία 60% κατά βάρος κάθε υλικού των παραγόμενων αποβλήτων συσκευασιών προορίζεται για ανακύκλωση.

Σε πέντε χρόνια από τη λήξη της παραπάνω προθεσμίας, τα κράτη - μέλη οφείλουν να δημιουργήσουν συστήματα προκειμένου α) να παρέχεται η δυνατότητα επιστροφής όλων των χρησιμοποιημένων συσκευασιών ή και όλων των αποβλήτων συσκευασιών από τον καταναλωτή ή άλλο τελικό χρήστη, ούτως ώστε να διοχετεύονται προς

τις πλέον ενδεδειγμένες εναλλακτικές μεθόδους διαχείρισης, β) να εξασφαλίζεται ότι οι συλλεχθείσες χρησιμοποιημένες συσκευασίες ή και τα απόβλητα συσκευασιών πράγματι επαναχρησιμοποιούνται ή ανακτώνται.

Η οδηγία προβλέπει τη σήμανση όλων των συσκευασιών σύμφωνα με το παράρτημα αυτής (άρθρο 6 της πρότασης οδηγίας) για να διευκολύνεται η επαναχρησιμοποίηση και η ανάκτηση των συσκευασιών και των αποβλήτων συσκευασιών. Η επίθεση των σημάτων αυτών στη συσκευασία σημαίνει :

- ότι για την χρησιμοποιημένη συσκευασία ή τα απόβλητα των συσκευασιών έχουν καθιερωθεί συστήματα επιστροφής και διαχείρισης.
- Οτι η ίδια η συσκευασία είναι σύμφωνη με τις βασικές απαιτήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 7. Σύμφωνα μ' αυτό τα κράτη - μέλη λαμβάνουν όλα τα ενδεδειγμένα μέτρα τα οποία εξασφαλίζουν ότι οι συσκευασίες μπορούν να διατεθούν στην αγορά μόνο εφόσον πληρούν τις βασικές απαιτήσεις που παρατίθενται στο παράρτημα II της οδηγίας.

Τέλος προβλέπεται ότι για την προώθηση των σκοπών της οδηγίας, σύμφωνα και με τις τοπικές ιδιαιτερότητες, τα κράτη - μέλη μπορούν να καθιερώσουν οικονομικά μέσα, όπως διάφορες φορολογικές επιβαρύνσεις ή άλλα "οικονομικά εργαλεία" που καθορίζουν την μεταφορά των αναγκαίων πόρων μεταξύ παραγωγών, διανομέων, κατασκευαστών συσκευασιών, κυβερνήσεων κρατών-μελών και καταναλωτών.

Τα φορολογικά κίνητρα που συνιστούν μια δεύτερη κατηγορία μέσων είναι δυνατόν να επηρεάσουν σημαντικά τα πρότυπα καταναλώσεως και συμπεριφοράς. Στην Κοινότητα, ο περιβαλλοντικός προβληματισμός λαμβάνεται ήδη υπόψη στη φορολογία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι μεταξύ άλλων η διαφοροποιημένη φορολογία που εφαρμόζεται από τα κράτη - μέλη στην περίπτωση της αμόλυβδης και μολυβδωμένης βενζίνης, η πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης στα γεωργικής προέλευσης καύσιμα κινήτρων και ο φόρος ενέργειας/άνθρακα που εξετάζεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής, "κοινοτική στρατηγική για τον περιορισμό των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης".

Θα δοθεί ώθηση στην εξέλιξη αυτή κατά την περίοδο που καλύπτεται από το παρόν πρόγραμμα, με σκοπό το συνολικό εκσυγχρονισμό και εξορθολογισμό των φορολογικών συστημάτων ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στην ανάγκη προστασίας των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος. Από την άποψη αυτή, σήμερα είναι γενικά παραδεκτό ότι είναι οικονομικά αποτελεσματικότερη η φορολόγηση των δραστηριοτήτων που προκαλούν ζημίες στους πλουτοπαραγωγικούς πόρους, στους οποίους περιλαμβάνεται και το περιβάλλον, με παράλληλη μείωση των φόρων που μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση και τις επενδύσεις. Ωστόσο, θα πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε να αποφευχθεί αύξηση του συνολικού όγκου της φορολογίας.

α. Ένα φορολογικό μέσο: ο “οικο-φόρος”

Σύμφωνα με το 5ο πρόγραμμα δράσης, τα φορολογικά κίνητρα είναι δυνατόν να επηρεάσουν σημαντικά τα πρότυπα καταναλώσεως και συμπεριφοράς.

Ετσι η Επιτροπή από το 1991 ουσιαστικά ανακοίνωσε την πρόθεσή της, στην προσπάθεια καταπολέμησης του φαινομένου της θέρμανσης του πλανήτη (θερμοκηπίου) να μειώσει τις εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα και να βελτιώσει την ενεργειακή απόδοση μέσω της επιβολής ενός φόρου ενέργειας άνθρακα. Μια τέτοια προσέγγιση θεωρήθηκε πιο αποτελεσματική από μια απλή εναρμονιστική κανονιστική ρύθμιση όπως γινόταν μέχρι τώρα. Στην ουσία πρόκειται για φορολόγηση του “άμεσου καταναλωτή της οικολογικής αξίας”. Ο στόχος της Κοινότητας ως προς το διοξείδιο του άνθρακα ήταν να σταθεροποιηθούν οι εκπομπές μέχρι το 2000 στα επίπεδα του 1990 και ακολούθως να μειωθούν σταδιακά μέχρι το 2010. Για την επίτευξη του στόχου αυτού η Κοινότητα προέβλεπε την επιβολή από 1.1.1993 ενός φόρου τριών δολλαρίων ανά βαρέλι ακαθάριστου πετρελαίου, ο οποίος θα αυξάνετο κάθε χρόνο κατά ένα δολλάριο, μέχρι να έφθανε τα δέκα δολλάρια εως το τέλος του αιώνα.

Στα πλαίσια αυτά το Συμβούλιο των Υπουργών υιοθέτησε το 1992 μια πρόταση οδηγίας με την οποία επιβάλλεται φόρος επί των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και επί της ενέργειας. Στο φόρο αυτό υπόκεινται
α) οι λιθάνθρακες, οι λιγνίτες, η τύρφη και τα παράγωγά τους (οπτάνθρακες, αέριο, πίσσα κ.λ.π) εκτός του αερίου υψικαμίνων, β) το φυσικό αέριο, γ) τα ορυκτέλαια, η αιθυλική και μεθυλική αλκοόλη, η

ηλεκτρική ενέργεια και η θερμότητα που παράγεται από υδροηλεκτρικές εγκαταστάσεις ισχύος άνω των 10 megawatt.

Η γενεσιουργός αιτία του φόρου, ο οποίος θεσπίζεται και εισπράττεται από τα κράτη - μέλη συνίσταται στην εξόρυξη ή παρασκευή των προαναφερομένων προϊόντων στο έδαφος της Κοινότητας, εκτός αν πρόκειται για παραγωγή μικρών ποσοτήτων και κατανάλωση τέτοιων προϊόντων μέσα στις εγκαταστάσεις όπου παράγονται τα προϊόντα αυτά.

Ο συντελεστής φόρου είναι για τους α) λιθάνθρακες, λιγνίτες, τύρφη και τα παράγωγά τους, β) φυσικό αέριο, γ) αιθυλική και μεθυλική αλκοόλη, 2,81 ECU ανά τόνο διοξειδίου του άνθρακος που εκπέμπεται και 0,21 ECU ανά giga joule ενεργειακής αξίας. Το ηλεκτρικό φορολογείται όποια και αν είναι η πηγή του με 2,1 ECU ανά megawatt, αλλά, εαν πρόκειται για ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από τις υδροηλεκτρικές εγκαταστάσεις, φορολογείται με συντελεστή 0,76 ECU ανά megawatt. Τέλος η βενζίνη (αμόλυβδη και μολυβδωμένη) φορολογείται με συντελεστή 13,46 ECU ανά 1000 λίτρα, το ντήζελ και το θερμαντικό πετρέλαιο με 15,42 ECU ανά 1000 λίτρα, η κηροζίνη και τα καύσιμα αεριωθουμένων με 14,40 ECU ανά 1000 λίτρα, το βαρύ πετρέλαιο με 17,21 ECU ανά 1000 χιλιόγραμμα μάζας, οππάνθρακες από πετρέλαιο κλπ. Με 15,36 ECU ανά 1000 χιλιόγραμμα μάζας, υγροποιημένα αέρια πετρελαίου με 0,39 ECU ανά giga joule.

Τα κράτη - μέλη μπορούν να εφαρμόζουν συντελεστή ανώτερο από αυτόν που προβλέπεται παραπάνω.

Ομως οι παραπάνω φόροι, για να λειτουργήσουν ως κίνητρα στους οικονομικούς φορείς, συμψηφίζονται, σύμφωνα με την πρόταση της οδηγίας, με μείωση του φόρου ή με αντίστοιχες επιστροφές κατά περίπτωση ανάλογα με τις νέες επενδυτικές δαπάνες της επιχείρησης που αφορούν στη βελτίωση της ορθολογικής χρήσης της ενέργειας ή τη μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα. Επίσης για τις επιχειρήσεις που έχουν υψηλή κατανάλωση ενέργειας και οι οποίες υφίστανται τον ανταγωνισμό των εισαγωγών από τρίτες χώρες οι οποίες δεν έχουν καθιερώσει αντίστοιχο φόρο ή μέτρα ισοδύναμου οικονομικού αποτελέσματος, τα κράτη - μέλη μπορούν να χορηγήσουν, αφενός μεν μείωση κατά τμήματα του φόρου ή αντίστοιχη επιστροφή, εάν το συνολικό κόστος ενέργειας φθάνει το 8%, αφετέρου δε πλήρη αλλά προσωρινή απαλλαγή υπό τον όρο ότι οι επιχειρήσεις αυτές

έχουν αρχίσει ουσιαστικές προσπάθειες εξοικονόμησης ενέργειας ή μείωσης των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα.

Πιστεύεται ότι με τα φορολογικά αυτά κίνητρα και τις φορολογικές μειώσεις που προβλέπονται για ν' αντισταθμίσουν την επιβολή του φόρου στην ενέργεια, δεν θ' αυξηθεί το συνολικό φορολογικό βάρος, αλλά αντίθετα το φορολογικό σύστημα θ' αποκτήσει σταδιακά περιβαλλοντική διάσταση. Υποστηρίζεται όμως ότι, αυτή η ουδετερότητα του φόρου δεν θα έχει αποτελέσματα παρά σε μακροοικονομικό επίπεδο, αφού ούτως ή άλλως οι επιχειρήσεις θα πρέπει να υποστούν τ' αποτελέσματα του φόρου ανάλογα με την δυνατότητα των να επενδύσουν στα νέα μέτρα.

Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι όπως προβλέπεται η πρόταση της οδηγίας η εφαρμογή του φορολογικού αυτού συστήματος εξαρτάται από την καθιέρωση ενός αντίστοιχου φόρου ή μέτρων ισοδύναμου οικονομικού αποτελέσματος από άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, και ιδίως Η.Π.Α. και Ιαπωνία, διαφορετικά η Κοινοτική βιομηχανία θα περιέπιπτε σε σοβαρή μειονεκτική ανταγωνιστική θέση.

Γενικότερα η παραπάνω πρόταση υπέστη αμέσως ζητηρές κριτικές από το Ευρωπαϊκό Βιομηχανικό Λόγυ και τα κράτη του Κόλπου και έτσι το μέλλον της είναι αβέβαιο αν όχι ανύπαρκτο.

β. Κρατικές Ενισχύσεις

Ως γνωστόν, το καθεστώς των κρατικών ενισχύσεων ρυθμίζεται ειδικά από τη Συνθήκη της Ρώμης (ΣυνθΕΟΚ) στα άρθρα 92 επ. Στον τίτλο V που αφορά τους κανόνες του ανταγωνισμού. Και τούτο διότι εάν ένα κράτος - μέλος ενισχύει με οποιονδήποτε τρόπο μια επιχείρηση, το "παιχνίδι" του (ελεύθερου) ανταγωνισμού βρίσκεται κατ' αρχήν νοθευμένο. Όμως υπό τη γενική απαγόρευση υπάρχουν και ορισμένες εξαιρέσεις όπου μερικές ενισχύσεις είναι συμβατές με την ενιαία αγορά (παρ. 2) και άλλες μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι συμβατές (παρ. 3).

Επίσης, οι κρατικές ενισχύσεις (και γενικότερα ο ανταγωνισμός) μπορούν να έχουν άμεση επίπτωση στο περιβάλλον. Ως προς αυτό η Επιτροπή από πολύ νωρίς θεώρησε σκόπιμο να υπαβάλει το καθεστώς της εξέτασης των χορηγούμενων από τα κράτη ενισχύσεων σε ειδικό πλαίσιο. Έτσι το 1974 εξέδωσε υπόμνημα για το "Κοινοτικό πλαίσιο των κρατικών ενισχύσεων, υπέρ του περιβάλλοντος" και το 1980 αποφασίσθηκε να συνεχιστούν αυτές οι κατευθύνσεις για περίοδο έξι

ετών. Εφόσον λοιπόν πληρούνταν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις των εν λόγω πλαισίων, η ενίσχυση χορηγείτο στη βάση του άρθρου 92 παρ. 3(B), καθ' ότι "προωθούσε σημαντικά σχέδια κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος".

Στο τέλος της διάρκειας του δεύτερου πλαισίου (1986) η Επιτροπή αντιλαμβάνεται ότι τα ήδη προταθέντα μέτρα δεν μπορούν να έχουν μεταβατικό χαρακτήρα και αναγνωρίζεται κατά συνέπεια ότι η βελτίωση του περιβάλλοντος και η προστασία του ανταγωνισμού από κρατικές περιβαλλοντικές ενισχύσεις θα συνεχίσουν να συνιστούν σημαντικούς στόχους για αρκετά χρόνια. Αποφασίζεται έτσι η ανανέωση του πλαισίου του 1986 για μια ακόμα εξαετία με κάποια διεύρυνσή του και παράλληλα εις βάθος εξέταση της εφαρμογής της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει".

Στην προοπτική των προσανατολισμών του πέμπτου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον και σε συνδυασμό με την υπό αναθεώρηση ιδρυτική Συνθήκη της ρώμης, όπου στους στόχους της δεν προβλεπόταν ρητά (όπως στην συνθήκη του Μάαστριχτ) ότι η ανάπτυξη θα έπρεπε να σέβεται το περιβάλλον, η Επιτροπή είχε ήδη αρχίσει νέα μελέτη πάνω στο υφιστάμενο πλαίσιο των ενισχύσεων στον τομέα του περιβάλλοντος. Ενα νέο πλαίσιο ήταν υπό μελέτη, το οποίο θα ελάμβανε υπόψη τη νέα περιβαλλοντική φιλοσοφία της "βιώσιμης ανάπτυξης" και θα θέσπιζε νέα μέτρα στο πλαίσιο της προτροπτικής αντίληψης.

Το τελευταίο κοινοτικό πλαίσιο κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος εξεδόθη στις 10 Μαρτίου 1994. Το νέο αυτό πλαίσιο χαρακτηρίζεται ως πιο εύκαμπτο από τα προηγούμενα, αφού οι προϋποθέσεις εγκρίσεως των ενισχύσεων ήταν αρκετά αυστηρές. Θεωρείται αναγκαία μια διεύρυνση της πανοπλίας των μέσων άσκησης της περιβαλλοντικής πολιτικής (οικονομικά μέτρα, οικειοθελείς ενέργειες - δεσμεύσεις, ρυθμιστικές διατάξεις ή και διάφοροι συνδυασμοί αυτών ανάλογα με την περίπτωση). Μια προτροπτική προσέγγιση μέσω κινήτρων πρέπει να συμπληρώσει τη μέχρι τώρα καθαρά ρυθμιστική προσέγγιση. Μπορεί να πρόκειται τόσο για θετικά οικονομικά κίνητρα (δηλαδή επιδοτήσεις) όσο και για αντικίνητρα (δηλαδή φόρους και τέλη). Αναγνωρίζεται, όμως, ότι οι ενισχύσεις, πρ' ότι διευκολύνουν τις επιχειρήσεις να εσωτερικεύσουν ευκολότερα τις περιβαλλοντικές δαπάνες σε σχέση με την εφαρμογή της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει" μπορούν να στρεβλώσουν τον ανταγωνισμό επιχειρήσεων διαφορετικών κρατών - μελών και να υπονομεύσουν την

ενιαία αγορά, ιδίως στους τομείς της γεωργίας και της βιομηχανίας που προκαλούν ρύπανση.

Η Επιτροπή στο νέο αυτό πλαίσιο χωρίζει σε τρεις κατηγορίες τα είδη της κρατικής υποστήριξης: α) Επενδυτικές ενισχύσεις που ενδεχομένως συνδέονται με ρυθμιστικά μέτρα ή οικειοθελείς συμφωνίες. Τελικός στόχος των επενδυτικών κινήτρων στον τομέα αυτό είναι να διευκολυνθεί η σταδιακή βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. β) Οριζόντια μέτρα, που αποσκοπούν στην εξεύρεση λύσεων σε περιβαλλοντικά προβλήματα και τη διάδοση των γνώσεων σχετικά με τις λύσεις αυτές για να καταστεί δυνατή η ευρύτερη εφαρμογή τους. γ) Λειτουργικές ενισχύσεις υπό μορφή επιχορηγήσεων ή απαλλαγής από τους περιβαλλοντικούς φόρους ή τελών και ενισχύσεων για την αγορά φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων.

Κάθε είδος ενίσχυσης εξετάζεται αναλυτικά σε σχέση με την απαγορευτική αρχή των κρατικών ενισχύσεων (άρθρο 92 παρ. 1 Συνθ. ΕΚ). Συγκεκριμένα α) Ως προς τις επενδυτικές ενισχύσεις, αυτές που βοηθούν τις επιχειρήσεις να προσαρμοστούν σε νέα υποχρεωτικά πρότυπα θα εγκρίνονται μέχρι ποσοστού 15% του επιλέξιμου κόστους και αυτό για περιορισμένη διάρκεια και για επιχειρήσεις που λειτουργούν ήδη τουλάχιστον δυο χρόνια. Για τις ΜΜΕ μπορούν να προστεθούν άλλες 10 ποσοστιαίες μονάδες ενισχύσεως. Το εγκρινόμενο ποσοστό ανέρχεται σε 30% όταν πρόκειται να προχωρήσουν πέρα από τα υποχρεωτικά επίπεδα προστασίας. Το ίδιο καθεστώς ισχύει, τέλος, για ενισχύσεις σε τομείς που δεν υπάρχουν υποχρεωτικά πρότυπα. β) Στο πλαίσιο των οριζόντιων μέτρων, οι ενισχύσεις για δραστηριότητες πληροφόρησης (διαφημιστικές εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού), κατάρτισης και παροχής συμβουλών μπορεί να μην απαγορεύονται όταν έχουν πολύ γενικευμένο και απομακρυσμένο από την αγορά χαρακτήρα, με αποτέλεσμα να μην επωφελούνται άμεσα ορισμένες επιχειρήσεις. γ) Τέλος, σύμφωνα με πάγια πολιτική της η Επιτροπή δεν εγκρίνει κατά κανόνα τις λειτουργικές ενισχύσεις. Ωστόσο, εξαιρέσεις από την αρχή αυτή μπορούν να υπάρξουν μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Τέτοιες περιπτώσεις είναι οι τομείς διαχείρισης αποβλήτων και η απαλλαγή από περιβαλλοντικούς φόρους.

Συγκεκριμένα, στην πρώτη περίπτωση η κρατική χρηματοδότηση των πρόσθετων δαπανών της επιλεκτικής συλλογής, ανάκτησης και επεξεργασίας των (δημοτικών) αποβλήτων δεν μπορεί να εγκριθεί παρά μόνο εάν οι επιχειρήσεις επιβαρύνονται με το ποσό που αναλογεί

στη χρήση του συστήματος από αυτές (το όφελος που καρπούνται) ή στην ποσότητα των αποβλήτων που απράγουν. Η δε απαλλαγή από νέους περιβαλλοντικούς φόρους θα εγκρίνεται όταν πρέπει να αντισταθμιστούν απώλειες στην ανταγωνιστικότητα, ιδίως σε διεθνές επίπεδο. Έτσι, το 1992 η Επιτροπή ενέκρινε καθεστώτα κινήτρων υπό μορφή ελαφρύνσεων των δανέζικων και ολλανδικών πράσινων φόρων στο διοξείδιο του άνθρακα και την ενέργεια για να αποτραπούν οι δυσμενείς ανταγωνιστικές επιπτώσεις. Ως προς τις ενισχύσεις για αγορά οικολογικών προϊόντων, αυτές δεν εμπίπτουν α priori στην απαγορευτική αρχή, αλλά μπορούν να εξαιρεθούν αν εφαρμόζονται χωρίς διακρίσεις όσον αφορά την προέλευση των προϊόντων και δεν υπερβαίνουν το 100% των πρόσθετων περιβαλλοντικών δαπανών.

Τέλος, σημαντικό σημείο του νέου πλαισίου είναι η αλλαγή της νομικής βάσης της εξαίρεσης από την απαγορευτική αρχή των κρατικών ενισχύσεων. Έτσι, στο εξής, η Επιτροπή θα εγκρίνει κατ' εξαίρεση περιβαλλοντικές ενισχύσεις, για "ανάπτυξη ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή περιφερειών εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντίζει στο κοινό συμφέρον".

Παρατηρούμε ότι ενώ ο δικαιολογητικός λόγος των ενισχύσεων γίνεται τώρα πιο συγκεκριμένος, χωρίς μεγάλο περιθώριο ελλείψεων, πιο "οικονομιστικός" και λιγότερο αυστηρός, από την άλλη πλευρά ή ενιαία αγορά εξακολουθεί να συνιστά το όριο τέτοιων ενισχύσεων. Έτσι η προστασία του περιβάλλοντος δεν επιδιώκεται ως αυτοσκοπός αλλά ως "έμμεσο αποτέλεσμα άλλων διεργασιών που στοχεύουν στην ομαλή λειτουργία της Κοινής Αγοράς". Με άλλα λόγια, αυτόνομα και κύρια προστατευόμενο έννομο αγαθό δεν είναι το περιβάλλον αλλά η Κοινή αγορά. Πραγματικά, προστασία του ελεύθερου εμπορίου και του ανταγωνισμού δύσκολα συμβιβάζονται ή ισορροπούν με την προστασία του περιβάλλοντος.

Τελικά, το περιβάλλον μόλις αρχίζει να ενσωματώνεται στην ευρωπαϊκή επιχείρηση και να συνιστά γι' αυτήν κριτήριο επένδυσης και ανταγωνισμού μέσω αφ' ενός μεν οικειοθελών ενεργειών ή εκούσιων δεσμεύσεων της (eco-label, οικολογιστικός έλεγχος, κ.ά.), αφ' εταίρου δε και κυρίως (μέσω) κοινοτικών χρηματοδοτικών παρεμβάσεων και - εγκρινόμενων από την Επιτροπή - κρατικών περιβαλλοντικών ενισχύσεων. Τα τελευταία, όμως, αυτά χρηματοδοτικά μέσα "δεν πρέπει", σύμφωνα με το πέμπτο πρόγραμμα δράσης, "να μειώνουν την ευθύνη των οικονομικών φορέων και να παρέχουν άλλοθι για την αποτυχία να ενσωματωθεί η περιβαλλοντική διάσταση στις

παραγωγικές διεργασίες, στις οικονομικές και κλαδικές πολιτικές και στα προγράμματα". Και τούτο, σύμφωνα με το ίδιο πρόγραμμα, "για λόγους αρχής" (ibid).

Εκτός από τις παραπάνω άμεσες ενισχύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, μελετάται από καιρό η δημιουργία ενός ειδικού ταμείου για τη διαχείριση των περιβαλλοντικών κινδύνων και γενικά δαπανών σ' αυτόν τον τομέα. Όπως το αμερικανικό "Superfund", το οποίο τροφοδοτείται από έναν φόρο πάνω στην πετρελαϊκή βιομηχανία, το αντίστοιχο ευρωπαϊκό θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί από τα έσοδα του επίσης μελετώμενου (και τελικά εγκαταλειφθέντος) φόρου επί της ενέργειας (οικοφόρος). Βέβαια το πρόγραμμα LIFE μπορεί, υπό μια έννοια και ως ένα βαθμό, να θεωρηθεί το πρότυπο μιας τέτοιας ιδέας.

(II) ΕΚΟΥΣΙΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ

Μια άλλη κατηγορία μέσων βασιζόμενων στους μηχανισμούς της αγοράς, τα οποία πρέπει να αναπτυχθούν στην κοινότητα, είναι το **οικολογικό σήμα (eco-label)** και ο **περιβαλλοντικός λογιστικός έλεγχος (eco - audit)**.

α. Το οικολογικό σήμα (eco-label)

Το οικολογικό σήμα (eco-label) ανήκει στην κατηγορία εκείνη των πράξεων της Κοινοτικής Περιβαλλοντικής Πολιτικής οι οποίες στα πλαίσια της προστασίας της δημόσιας υγείας, της ασφάλειας και του περιβάλλοντος αφορούν στην τελική ποιότητα, εμφάνιση και εγγύηση ενός οικολογικού προϊόντος.

Το οικολογικό σήμα εισήχθη με τον κανονισμό 880/92 του Συμβουλίου της 23 μαρτίου 1992 και παρουσιάζεται υπό μορφή λουλουδιού με πέταλα δώδεκα αστέρια που συμβολίζουν τα κράτη - μέλη και με ένα "E" στο κέντρο που αντιπροσωπεύει την κοινοτική Ευρώπη.

Στόχος του κανονισμού είναι η προώθηση του σχεδιασμού, της παραγωγής, της εμπορίας και της χρήσης προϊόντων τα οποία δεν θα επιβαρύνουν το περιβάλλον σ' όλη την διάρκεια του κύκλου ζωής τους, από την προπαραγωγή μέχρι την απόρριψη περνώντας από τη διανομή και τη χρήση. Έτσι οι επιδόσεις που λαμβάνονται υπόψη για την απονομή του δεν αφορούν μόνο στα απόβλητα, στη ρύπανση, στην υποβάθμιση των εδαφών, στη μόλυνση των υδάτων και του αέρος αλλά

επίσης στην κατανάλωση ενέργειας και φυσικών πόρων και γενικότερα στις επιπτώσεις στο οικοσύστημα. Αποσκοπείται επίσης η παροχή στους καταναλωτές περισσότερων πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον. Οι καταναλωτές θα καθοδηγηθούν αποτελεσματικότερα αν θεσπιστούν ενιαία κριτήρια για το σύστημα απονομής του οικολογικού σήματος σ' όλη την Κοινότητα.

Ο κανονισμός αυτός, ο οποίος δεν εφαρμόζεται στα τρόφιμα, στα ποτά και στα φαρμακευτικά προϊόντα, αφήνει ανέπαφα τα ήδη υπάρχοντα ή νεοεισαχθέντα οικολογικά σήματα στα κράτη - μέλη, όπως επίσης δεν απαγορεύει την εισαγωγή σε εθνικό επίπεδο νέων συστημάτων οικολογικού σήματος. Παρατηρείται όμως ότι η συνύπαρξη διαφόρων σημάτων - ακόμα και για το ίδιο προϊόν - μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο σύγχυσης στους καταναλωτές, αντί να τους πληροφορήσει καλύτερα.

Το οικολογικό σήμα δεν απονέμεται: α) στα προϊόντα που είναι ουσίες επικίνδυνες σύμφωνα με τις οδηγίες 67/548 και 88/379 9 εκτός αν ανταποκρίνονται στους προαναφερθέντες στόχους του Κανονισμού και β) στα προϊόντα που παρασκευάζονται με μέθοδο που μπορεί να βλάψει σημαντικά τον άνθρωπο ή και το περιβάλλον.

Καθε παραγωγός ή εισαγωγέας στην Κοινότητα ο οποίος ζητά την απονομή οικολογικού σήματος πρέπει να απευθύνεται σ' ένα αρμόδιο εθνικό οργανισμό που ορίζεται από το κράτος - μέλος με εγγυήσεις ανεξαρτησίας και ουδετερότητας, όπου το προϊόν παράγεται ή διατίθεται για πρώτη φορά στην αγορά, ή εισάγεται από τρίτη χώρα.

Η αξιολόγηση των οικολογικών επιδόσεων του υποψήφιου οικολογικού προϊόντος γίνεται σύμφωνα αφενός με τις γενικές αρχές και τους στόχους του κανονισμού που προαναφέραμε, αλλά και τα ειδικά οικολογικά κριτήρια που θα καθοριστούν ανα κατηγορία προϊόντων. Τα κριτήρια αυτά θα καθοριστούν από την Επιτροπή της Ε.Κ., η οποία επικουρείται από μια επιτροπή την οποία αποτελούν εκπρόσωποι των κρατών - μελών, ύστερα από διενέργεια διαβουλεύσεων με τους κυριότερους ενδιαφερόμενους κύκλους στα πλαίσια ενός συμβουλευτικού forum. Έτσι η Επιτροπή στις 28 Ιουνίου 1993 εξέδωσε δυο αποφάσεις με τις οποίες καθορίζονται τέτοια κριτήρια για τα πλυντήρια ρούχων και πιάτων.

Με βάση αυτή την αξιολόγηση ο αρμόδιος οργανισμός αποφασίζει αν θα απονεμίσει ή όχι το σήμα. Σε καταφατική περίπτωση κοινοποιεί την απόφασή του στην Επιτροπή μαζί με τα αποτελέσματα της

αξιολόγησης. Μετά από 30 ημέρες από την αποστολή της κοινοποίησης στην Επιτροπή, ο Εθνικός οργανισμός μπορεί να απονεμίσει το σήμα και τότε συναπτει σύμβαση (άδειας χρήσης) με τον αιτούντα, σχετικά με τους όρους χρήσης του σήματος, εκτός αν η Επιτροπή αντιταχθεί αιτιολογημένα.

Με σκοπό την αποφυγή στρεβλώσεων του κοινοτικού ανταγωνισμού, αλλά και την προστασία των Ευρωπαίων καταναλωτών, η Επιτροπή υιοθέτησε στις 15 Σεπτεμβρίου 1993 μια απόφαση που αφορά σε μια τυποποιημένη σύμβαση σχετικά με τους όρους χρήσης του κοινοτικού σήματος.

Το οικολογικό σήμα θ' απονέμεται για διάρκεια περίπου τριών ετών (όση είναι και η διάρκεια ισχύος ενός κριτηρίου). Η Επιτροπή υποχρεούται να δημοσιεύει τουλάχιστον μια φορά το χρόνο στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, κατάλογο των προϊόντων για τα οποία έχει χορηγηθεί οικολογικό σήμα, όπως επίσης και τις ημερομηνίες λήξης και άδειας χρήσης των σημάτων.

Τέλος προβλέπεται ότι κάθε κράτος - μέλος πρέπει να ενημερώνει τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις σχετικά με τους στόχους του παραπάνω συστήματος, τις κατηγορίες των προϊόντων που έχουν επιλεγεί, τα κριτήρια που ισχύουν για κάθε κατηγορία προϊόντων, τις διαδικασίες και τους αρμόδιους φορείς του κράτους - μέλους.

β. Ο περιβαλλοντικός λογιστικός έλεγχος (eco-audit)

Εκ πρώτης όψεως ο έλεγχος αυτός πρέπει να θεωρηθεί ως ένα εσωτερικό διαχειριστικό εργαλείο με το οποίο θα ελέγχεται η ορθή διαχείριση των πόρων και η χρήση των πρώτων υλών, καθώς και η κατανάλωση ενέργειας, τα επίπεδα παραγωγικότητας και τα απόβλητα. Ο έλεγχος αυτός θα πρέπει να οδηγήσει στον εντοπισμό των κινδύνων, στην εκτίμηση των επιδόσεων, στην πρόληψη και τη διαχείριση των κινδύνων, καθώς και την εκτίμηση των επιπέδων ασφαλείας και υγιεινής στους χώρους εργασίας. Για τους μετόχους, τους επενδυτές, τους χρηματοδοτικούς και ασφαλιστικούς οργανισμούς, οι λογιστικοί έλεγχοι που αφορούν τη χρήση των πόρων θα αποτελέσουν έναν εξίσου σημαντικό δείκτη επιδόσεων, όπως και οι παραδοσιακοί λογιστικοί απολογισμοί. Για τις δημόσιες αρχές και το ευρύ κοινό, οι περιβαλλοντικοί λογιστικοί έλεγχοι θα αποτελέσουν δείκτη για την τήρηση των προτύπων και τις επιδόσεις, ο οποίος θα αυξήσει συνολικά την εμπιστοσύνη του κοινού.

Ο οικολογικός έλεγχος που εισάγεται με τον κανονισμό 1836/93 του Συμβουλίου της 29 Ιουνίου 1993 επιτρέπει, στις βιομηχανικές επιχειρήσεις σε πρώτη φάση, εφόσον πάλι το επιθυμούν, να εναποθέσουν ένα λογότυπο όχι στα προϊόντα ή στις συσκευασίες αλλά στα εμπορικά έγγραφα της επιχείρησης. Σκοπός του κοινοτικού συστήματος οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου είναι η βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των βιομηχανικών δραστηριοτήτων μέσω :

- της κατάρτισης και της εφαρμογής, από τις επιχειρήσεις περιβαλλοντικών πολιτικών, προγραμμάτων και συστημάτων διαχείρισης για τους χώρους όπου ασκούν τις δραστηριότητές τους.
- της συστηματικής αντικειμενικής και περιοδικής αξιολόγησης των επιδόσεων των στοιχείων αυτών
- της ενημέρωσης του κοινού ως προς τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Ας σημειωθεί ότι το σύστημα δεν θίγει τους υφιστάμενους κοινοτικούς ή εθνικούς κανόνες ή τεχνικά πρότυπα που αφορούν στους περιβαλλοντικούς ελέγχους. Η λεπτομερής διαδικασία του συστήματος οικολογικού ελέγχου που προβλέπεται από τον κανονισμό βασίζεται κυρίως στην περιβαλλοντική ανάλυση, την περιβαλλοντική δήλωση και τον περιβαλλοντικό έλεγχο.

Για κάθε χώρο δραστηριοτήτων της επιχείρησης που μετέχει στο σύστημα συντάσσεται περιβαλλοντική δήλωση τόσο μετά την περιβαλλοντική ανάλυση, όσο και μετά την ολοκλήρωση κάθε μεταγενέστερου ελέγχου ή κύκλου ελέγχου. Η περιβαλλοντική δήλωση η οποία περιλαμβάνει συγκεκριμένα στοιχεία και επικυρώνεται, σύμφωνα με το παράρτημα ΙΙΙ του κανονισμού, από διαπιστευμένο επιθεωρητή (ο οποίος είναι ανεξάρτητος από τον ελεγκτή ενός χώρου της επιχείρησης, προορίζεται για το κοινό και πρέπει να διατυπώνεται με σαφήνεια και ακρίβεια. Η περιβαλλοντική ανάλυση συνίσταται στην "αρχική συνολική ανάλυση των περιβαλλοντικών θεμάτων, επιπτώσεων και επιδόσεων που σχετίζονται με τις δραστηριότητες σ' ένα συγκεκριμένο χώρο. Τα αποτελέσματα αυτής της ανάλυσης θ' αποτελέσουν για την επιχείρηση το περιβαλλοντικό πρόγραμμα για το χώρο και τις δραστηριότητες σ' αυτόν. Σκοπός δε του περιβαλλοντικού αυτού προγράμματος είναι η εκπλήρωση των υποχρεώσεων που περιέχονται στην περιβαλλοντική πολιτική της επιχείρησης για βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων

σύμφωνα με τις απαιτήσεις του παραρτήματος I του κανονισμού (Άρθρο 3γ του κανονισμού). Ο εσωτερικός περιβαλλοντικός έλεγχος ενός χώρου δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης, ο οποίος πραγματοποιείται σύμφωνα με τα κριτήρια του παραρτήματος I,Γ και II, διενεργείται είτε από ελεγκτές της επιχείρησης, (πρόκειται για άτομο ή ομάδα που ανήκει στο προσωπικό της επιχείρησης ή ένας τρίτος προς την επιχείρηση, και ενεργεί για λογαριασμό της γενικής διεύθυνσης της επιχείρησης διαθέτοντας ατομικά ή συλλογικά τις αρμοδιότητες που αναφέρονται στο παράρτημα II τμήμα Γ και διαθέτει επαρκή ανεξαρτησία σε σχέση με τις δραστηριότητες που ελέγχει ώστε να μπορεί να κρίνει με αντικειμενικότητα, (άρθρο 2,Β του κανονισμού), είτε από τρίτα προς την επιχείρηση πρόσωπα ή οργανισμοί που ενεργούν για λογαριασμό της. Ο ελεγκτής του χώρου δραστηριότητας είναι ανεξάρτητος από τον διαπιστευμένο επιθεωρητή περιβάλλοντος που επικυρώνει την περιβαλλοντική δήλωση που προαναφέραμε και στην οποία εγγράφεται και το όνομά του. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι τρίτοι ελεγκτές και οι διαπιστευμένοι επιθεωρητές περιβάλλοντος διέπονται ως προς τις πληροφορίες που συλλέγουν στα πλαίσια των δραστηριοτήτων τους από την αρχή της εμπιστευτικότητας. Ομως σ' αυτό τίθεται το ερώτημα μέχρι ποιού σημείου μπορεί να εκτείνεται το απόρρητο. Μπορεί δηλαδή να καλύπτει τόσο σοβαρές βλάβες του περιβάλλοντος και της υγείας των ανθρώπων οι οποίες έρχονται σε γνώση των ελεγκτών, ή και επισύρουν αστική ή ποινική ευθύνη και τις οποίες η επιχείρηση μπορεί στο προαιρετικό αυτό σύστημα να μη λάβει υπόψη της. Με άλλα λόγια δίδεται προτεραιότητα στην κατοχύρωση και ενδυνάμωση των κινήτρων με οποιοδήποτε μέσο και καμία ευθύνη.

Ενα άλλο πρόβλημα αφορά τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες δεν έχουν ίσως την "πολυτέλεια" ν' αναλάβουν το κόστος συμμετοχής σ' ένα τέτοιο σύστημα. Το ανταγωνιστικό μειονέκτημά τους θα μπορεί να καλυφθεί με μια "δομική και τεχνική" βοήθεια από τα κράτη - μέλη. Ομως, χωρίς οικονομική βοήθεια, δύσκολα τέτοιου μεγέθους επιχειρήσεις θα αποδεχθούν στην πράξη το σύστημα.

Εκτός όμως από τέτοια προβλήματα, που θ' ανακύψουν στην εφαρμογή αυτού του κανονισμού, δεν μπορεί κανείς να μη σταθεί επιφυλακτικά μπροστά στις απαιτούμενες λεπτομέρειες μιας ήδη εξαντλητικής ρύθμισης αυτού του προαιρετικού συστήματος, όπως επίσης και του προηγούμενου συστήματος, όπως επίσης και του προηγούμενου συστήματος, απνομής οικολογικού σήματος, με αποτέλεσμα όχι μόνο τον κίνδυνο έλλειψης συντονισμού και παράνομων πρακτικών, ελλείψει ουσιαστικού κοινοτικού ελέγχου αλλά και το φόβο ότι τελικά και τα δυο

συστήματα - ιδίως το σύστημα οικολογικού ελέγχου και διαχείρισης - θα παραμείνουν όντως προαιρετικά.

(III.) ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Τέλος θα ολοκληρωθεί μια ολοκληρωμένη κοινοτική προσέγγιση στα θέματα περιβαλλοντικής αστικής ευθύνης. Η 'εννοια της "κοινής ευθύνης" έχει δύο βασικά σκέλη: Αφενός η κοινή ευθύνη είναι σημαντική για την πρόληψη περαιτέρω ζημιών στο περιβάλλον και αφετέρου είναι ανάγκη να προστατευθεί το κοινό συμφέρον για το περιβάλλον εξασφαλίζοντας ότι τυχόν ζημιές που προκαλούνται σ' αυτό επανορθώνονται πλήρως. Η περιβαλλοντική αστική ευθύνη θα αποτελέσει ουσιαστικό μέσο για την τιμωρία, σε τελική ανάλυση, της ρύπανσης του πειβάλλοντος. Εκτός αυτού - και σύμφωνα με το στόχο της πρόληψης στην πηγή - η κοινή ευθύνη θα αποτελέσει σαφές οικονομικό κίνητρο για τη διαχείριση και τον έλεγχο των κινδύνων, της ρυπάνσεως και των αποβλήτων.

(IV.) ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

Η επιτυχία της προσπάθειας για την επίτευξη της αειφορίας θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τις αποφάσεις, τις ενέργειες και την επίδραση που ασκεί στο ευρύ κοινό. Το κοινό όμως δεν διαθέτει σήμερα την απαραίτητη πληροφόρηση. Εκτός από την πρόσβαση στις διαθέσιμες περιβαλλοντικές πληροφορίες σύμφωνα με την οδηγία του Συμβουλίου 90/313/ΕΟΚ και το δικαίωμα συμμετοχής στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των μεγάλων έργων, έχει ουσιαστική σημασία να δοθεί στους πολίτες η δυνατότητα να συμμετέχουν στη διαδικασία του καθορισμού των όρων για τη χορήγηση αδειών λειτουργίας και τον ολοκληρωμένο έλεγχο της ρυπάνσεως.

Όσον αφορά τη γενική ενημέρωση, θα απαιτηθεί μια σφαιρική στρατηγική για την ενημέρωση του κοινού, των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων, των περιφερειακών και των τοπικών αρχών καθώς και των μη κυβερνητικών οργανώσεων σχετικά με τους μακροπρόθεσμους και τους ενδιάμεσους στόχους της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής και σχετικά με τις δικές τους ευθύνες και τις δυνατότητές τους να συμβάλλουν. Η στρατηγική αυτή θα πρέπει να προβλέπει τη δημιουργία των δομών που θα διευκολύνουν τη συμμετοχή των πολιτών και των φορέων στις σχετικές ενέργειες της Επιτροπής. Οι δομές αυτές θα πρέπει να δημιουργηθούν σε

περιφερειακό ή και τοπικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη την πείρα των δικτύων που ήδη υπάρχουν.

Κάθε πολίτης ως καταναλωτής, έχει τη δυνατότητα να προβεί σε ορθολογική επιλογή βασισμένη σε πραγματικά κριτήρια μόνον εφόσον οι πληροφορίες τις οποίες έχει σχετικά μ' ένα προϊόν καλύπτουν όλες τις σημαντικές πτυχές, όπως τις επιδόσεις, την αξιοπιστία λειτουργίας, το κόστος λειτουργίας κ.λ.π. και εφόσον οι πληροφορίες αυτές παρέχονται με τρόπο ουδέτερο και συμπληρώνονται από αποτελεσματικές και αξιόπιστες εγγυήσεις. Το οικολογικό σήμα σε κοινοτικό επίπεδο θα συμβάλει προς την κατεύθυνση αυτή, αλλά θα πρέπει να εισαχθεί βραχυπρόθεσμα έως μεσοπρόθεσμα και να συνδυαστεί με μια γενικότερη προσέγγιση της ασφάλειας των καταναλωτών και της προστασίας του περιβάλλοντος.

Η σημασία της παιδείας για την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνειδήσεως είναι προφανής και για το λόγο αυτό η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των σχολικών προγραμμάτων ήδη από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Κάθε πολίτης οφείλει να αναλάβει μια σειρά από ρόλους ζωτικής σημασίας :

- ως άτομο, το οποίο ενδιαφέρεται για την ποιότητα του περιβάλλοντος, την προσωπική του υγεία και την υγιεινή καθώς και την ποιότητα ζωής των επόμενων γενεών και ως υπεύθυνος πολίτης ο οποίος έχει τη δυνατότητα να επηρεάζει τις πολιτικές και τις αποφάσεις.
- Ως άμεσος παραγωγός ρυπάνσεως και αποβλήτων οικιακής προελεύσεως, ως εργοδότης ή εργαζόμενος, ως χρήστης των μεταφορικών μέσων καθώς και στο πλαίσιο της αναψυχής του
- ως καταναλωτής προϊόντων και υπηρεσιών, επειδή τα αίτια και οι λύσεις των περιβαλλοντικών προβλημάτων εξαρτώνται συχνά από τις επιλογές των καταναλωτών.

Για να αναλάβει στην πράξη ένα άτομο ένα συγκεκριμένο ρόλο σύμφωνα με τις δυνατότητές του θα πρέπει να έχει τις επαρκείς γνώσεις καθώς και πληροφόρηση ουσιαστικής σημασίας, ώστε το άτομο να κατανοήσει τη σχέση των προσωπικών του δραστηριοτήτων με τη ρύπανση ή την προστασία του περιβάλλοντος.

(V.) ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Οι απαιτήσεις για ειδικές τεχνικές ικανότητες και κατάρτιση οι οποίες προκύπτουν από μελέτες που έχουν γίνει στο σύνολο ης κοινότητας, περιλαμβάνουν :

Στο δημόσιο τομέα :

- χάραξη πολιτικής, λήψη αποφάσεων και διαχείριση σε διαρθρωτικό επίπεδο και επίπεδο έργων,
- διαχείριση υδατικών πόρων,
- εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων
- λειτουργία δικτύων αποχετεύσεως και εγκαταστάσεων καθαρισμού λυμάτων,
- πρότυπα για την παρακολούθηση της τηρήσεως της νομοθεσίας και των συνθηκών λειτουργίας καθώς και του επιπέδου της ρυπάνσεως,
- εξοικονόμηση ενέργειας και διάθεση αποβλήτων δημοσίων οργανισμών (νοσοκομείων κ.λ.π.)

Στον ιδιωτικό τομέα :

Οι απαιτούμενες πρόσθετες τεχνικές ικανότητες και κατάρτιση σ' όλα τα επίπεδα, διοικητικά και λειτουργικά, περιλαμβάνουν :

- στη μεταποιητική βιομηχανία : έρευνα και ανάπτυξη, έλεγχο διεργασιών, πρόληψη, ανακύκλωση και ασφαλή διάθεση αποβλήτων, απομόνωση και αποκατάσταση μολυσμένων χωρών, εξοικονόμηση καυσίμων κ.λ.π.
- στη γεωργία, τη φυτοκαλλιέργεια και τη δασοπονία: διατήρηση και διαχείριση της φύσεως, οικολογικές μεθόδους καλλιέργειας σύμφωνες με την αρχή της αειφορίας, παροχή συμβουλών σε θέματα που αφορούν τη γεωργία, ολοκληρωμένη καταπολέμηση ζιζανίων, έλεγχο πυρκαγιών

- στον τομέα των υπηρεσιών: παροχή περιβαλλοντικών συμβουλών (νομικών και τεχνικών), παροχή και διάδοση πληροφοριών και γνώσεων, τήρηση περιβαλλοντικών και λογιστικών βιβλίων και ελέγχων κ.λ.π.

VI. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ

Η αειφόρος ανάπτυξη προϋποθέτει σε γενικές γραμμές ότι η διατήρηση των φυσικών πόρων και η πρόληψη της ρυπάνσεως και των αποβλήτων, η αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει" καθώς και ότι οι πολιτικές και οι ενέργειες που περιλαμβάνονται στο παρόν πρόγραμμα θα είναι οικονομικά αποδοτικές.

Αν εφαρμοστούν πιστά θα αυξήσουν τη βιομηχανική, την οικονομική και την κοινωνική αποτελεσματικότητα και ευμάρεια ενώ το κόστος δεν θα είναι μεγαλύτερο απ' ό,τι με τις σημερινές περισσότερο σπάταλες μεθόδους. Για λόγους αρχής, οι χρηματοδοτικές παρεμβάσεις της Κοινότητας ή οι κρατικές ενισχύσεις δεν πρέπει να μειώνουν την ευθύνη των οικονομικών "φορέων" και να παρέχουν άλλοθι για την αποτυχία να ενσωματωθεί η περιβαλλοντική διάσταση στις παραγωγικές διεργασίες, τις προσωπικές επιλογές και τις σχετικές οικονομικές και κλαδικές πολιτικές και τα προγράμματα. Εκτός αυτού, το γεγονός ότι πραγματοποιούνται χρηματοδοτικές παρεμβάσεις δεν πρέπει να δημιουργεί την λανθασμένη εντύπωση ότι η αειφόρος ανάπτυξη είναι περισσότερο δαπανηρή ή λιγότερο αποτελεσματική από άποψη κόστους απ' ό,τι η φιλελεύθερη προσέγγιση.

Ωστόσο ορισμένος από τους υπάρχοντες και τους σχεδιαζόμενους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς έχουν και θα συνεχίσουν να έχουν σημαντική συμβολή στην επίτευξη των στόχων του προγράμματος

Κοινοτικό Χρηματοδοτικό μέσο για το περιβάλλον (LIFE)

Το χρηματοδοτικό εργαλείο για το περιβάλλον, καλούμενο "LIFE", δημιουργήθηκε με τον κανονισμό 1973/92, ως ενοποιημένο χρηματοδοτικό μέσο, με σκοπό να συμβάλει στην ανάπτυξη και την εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής και νομοθεσίας στον τομέα του περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο της ενοποίησης και ορθολογικοποίησης των κοινοτικών περιβαλλοντικών ενισχύσεων ο νέος κανονισμός ενσωματώνει τα προηγούμενα προγράμματα "Κοινοτικές δράσεις για το περιβάλλον" (ACE) και κατάρχει τα προγράμματα Medspa, Acnat και Norgpa.

Συγκεκριμένα, με το νέο αυτό πρόγραμμα χρηματοδοτούνται: α) περιβαλλοντικές δράσεις προτεραιότητας στην Κοινότητα και β) δράσεις τεχνικής βοήθειας σε τρίτες χώρες ή σε παράκτιες χώρες της Μεσογείου ή σε παράκτιες χώρες της Βαλτικής Θάλασσας, αλλά και δράσεις που αφορούν τα περιφερειακά ή οικουμενικά προβλήματα περιβάλλοντος.

Ειδικότερα για τις δράσεις προτεραιότητας εντός της Κοινότητας, οι τομείς δράσης και η ενδεικτική κατανομή των πόρων είναι η ακόλουθη: α) προώθηση της σταθερής-βιώσιμης ανάπτυξης και της ποιότητας του περιβάλλοντος (40%), β) προστασία των οικοτόπων και της φύσης (45%), γ) διοικητικές δομές και υπηρεσίες για το περιβάλλον (5%), δ) εκπαίδευση, κατάρτιση και ενημέρωση (5%). Η χρηματοδοτική ενίσχυση θα πρέπει να αφορά ιδίως δράσεις προετοιμασίας, επίδειξης, ευαισθητοποίησης, παρότρυνσης και να σέβεται την αρχή " ο ρυπαίνων πληρώνει " .

Το πρόγραμμα LIFE εκτελείται κατά στάδια και το πρώτο στάδιο ολοκληρώνεται στις 31 Δεκεμβρίου 1995. Για το πρώτο αυτό στάδιο η κοινοτική χρηματοδοτική ενίσχυση ανέρχεται σε 400 εκατομ. ECU, ενώ για την περίοδο 1991/92 το απαιτούμενο ποσό ενίσχυσης ανερχόταν σε 140 εκ. ECU.

Ως προς το ύψος της χρηματοδοτικής ενίσχυσης, αυτό υπόκειται στα ακόλουθα όρια: 30% του κόστους για δράσεις που συνεπάγονται χρηματοδότηση προσοδοφόρων επενδύσεων, 100% του κόστους για μέτρα που αποσκοπούν στη συλλογή πληροφοριών που είναι αναγκαία για την εκτέλεση μιας δράσης και για μέτρα τεχνικής βοήθειας που εφαρμόζονται με πρωτοβουλία της Επιτροπής, 50% του κόστους για τις άλλες δράσεις. Για τις δράσεις που αφορούν την προστασία των βιοτόπων και οικοτόπων προτεραιότητας κοινοτικού ενδιαφέροντος, η χρηματοδοτική υποστήριξη μπορεί ν' ανέλθει στα 50-75%.

Ο κανονισμός προβλέπει ότι κάθε χρόνο θα πρέπει να καταρτίζεται ένας κατάλογος χρηματοδοτούμενων δράσεων προτεραιότητας. Έτσι η Επιτροπή, σε μια ανακοίνωσή της στις 6 Οκτωβρίου 1994, έδινε συγκεκριμένες πληροφορίες για τις δράσεις προτεραιότητας που έπρεπε να υλοποιηθούν στο πλαίσιο του LIFE για το 1994. Αφού λοιπόν υπενθυμίζει την αποστολή και τις λειτουργίες του LIFE υπογραμμίζοντας τον αναγκαίο χαρακτήρα της παραδειγματικότητας που πρέπει να περιβάλει μια δράση, η Επιτροπή αποσαφηνίζει ότι θα

πρέπει να δοθεί έμφαση ιδίως στις δράσεις επίδειξης που αποσκοπούν στην εισαγωγή καθαρών τεχνολογιών.

Εξάλλου θα πρέπει ν' αναπτυχθούν διαδικασίες που να ενσωματώνουν το περιβάλλον στις κοινωνικοοικονομικές δραστηριότητες, στη χωροταξία και στη διαχείριση ιδίως του αγροτικού χώρου, λαμβάνοντας υπόψη την προστασία της φύσης. Αυτό άλλωστε προβλέπεται και από το (νέο) άρθρο 130P της Συνθήκης ΕΚ, σύμφωνα με το οποίο οι ανάγκες στον τομέα προστασίας του περιβάλλοντος πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στον καθορισμό και την εφαρμογή των άλλων πολιτικών της Κοινότητας. Ο τουρισμός προβλέπεται ν' αποτελέσει την επιλέξιμη κοινωνικοοικονομική δραστηριότητα με οπτική την αειφορία.

Ακόμα η Επιτροπή δίνει έμφαση στον αναγκαίο προβληματισμό πάνω στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος στο κέντρο και στην περιφέρεια. Προτείνεται ακόμα μια σειρά δράσεων στην οπτική της προστασίας των οικοτόπων και της φύσης.

Συμπερασματικά, ενώ δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το πρόγραμμα LIFE αποτελεί σημαντικό σύγχρονο και καθαρά (άμεσα) περιβαλλοντικό χρηματοδοτικό μέσο και οι απαιτήσεις συμμετοχής θα είναι πολλές, οι προϋποθέσεις που απαιτείται να πληρούνται συνιστούν σοβαρά εμπόδια για την τελική έγκριση της ενίσχυσης. Παραδείγματος χάριν από τις 172 ελληνικές προτάσεις που υποβλήθηκαν τελικά τον περασμένο Οκτώβριο εγκρίθηκαν από τη διαχειριστική επιτροπή LIFE 17 (από τις οποίες 4 ήταν από προτάσεις του προηγούμενου έτους - επανεκδήλωση ενδιαφέροντος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Η ΝΕΑ ΤΟΜΕΑΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Στο 5ο πρόγραμμα δράσης της Κοινότητας έχουν εντοπισθεί πέντε τομείς δραστηριοτήτων ως τομείς παρεμβάσεως. Οι τομείς αυτοί αντιπροσωπεύουν μεγάλο μέρος της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας και η συνεργασία και στάση τους είναι ζωτικής σημασίας για την πορεία προς την αειφόρο ανάπτυξη. Ανεξάρτητα από την επιλογή ορισμένων νευραλγικών τομέων, πρέπει να γίνει σαφές ότι όλες οι επιχειρήσεις αναμένεται να συμμετάσχουν στην προσπάθεια προς την κατεύθυνση της αειφορίας και ότι τα μέσα που πρέπει να αναπτυχθούν και να χρησιμοποιηθούν θα σχεδιαστούν κατά τρόπο ώστε να υπάρξει η ευρύτερη δυνατή ανταπόκριση.

Οι τομείς αυτοί έχουν επιλεγεί γιατί σ' αυτούς η κοινότητα έχει τη δυνατότητα να παίξει ιδιαίτερο λόγο και γιατί η οικονομική προσέγγιση είναι ο αποτελεσματικότερος τρόπος για την σφαιρική προσέγγιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν.

Επιλέγησαν επίσης λόγω των ιδιαίτερα σημαντικών επιπτώσεων τις οποίες είναι δυνατό να έχουν στο περιβάλλον και επειδή, λόγω του χαρακτήρα τους, θα ήταν δυνατό να παίξουν σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια για να επιτευχθεί η αειφόρος ανάπτυξη. Οι τομείς είναι οι ακόλουθοι :

I. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Ο βιομηχανικός τομέας συμβάλει κατά 25% στον πλούτο της Κοινότητας και η εκβιομηχάνιση είναι ένα βασικό στοιχείο της αναπτυξιακής στρατηγικής τόσο στην Κοινότητα όσο και διεθνώς. Αλλά με την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, την κατανάλωση ενέργειας, τις παραγωγικές διαδικασίες καθώς και την πρόκληση ρυπάνσεως και την παραγωγή αποβλήτων ο βιομηχανικός τομέας συγκαταλέγεται μεταξύ των κυρίως υπευθύνων για την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Στο βαθμό που οι βιομηχανικές δραστηριότητες εξαντλούν τα αποθέματα των φυσικών πόρων, είναι δυνατόν να εμποδίσουν την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας ή μιας περιοχής.

Ενας από τους πρωταρχικούς στόχους της βιομηχανικής πολιτικής της Κοινότητας, είναι η δημιουργία ενός πλαισίου και των συνθηκών για την ανάπτυξη ενός ισχυρού, καινοτόμου και ανταγωνιστικού βιομηχανικού τομέα ώστε να εξασφαλιστεί η ανταγωνιστικότητα και η βιωσιμότητα των βιομηχανιών της Ευρώπης στη Διεθνή αγορά. Δεν είναι προς το συμφέρον της Κοινότητας να θυσιάσει τα μακροπρόθεσμα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη χάρη βραχυπρόθεσμων κερδών.

Τα προηγούμενα περιβαλλοντικά μέτρα έτειναν να έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, με έμφαση στις απαγορεύσεις αντί της συνεργασίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την τάση να θεωρείται η βιομηχανική ή η οικονομική ανάπτυξη εχθρική προς την προστασία του περιβάλλοντος και αντίστροφα.

Σήμερα είναι πλέον σαφές ότι η περιβαλλοντική συμβατότητα της βιομηχανίας δεν είναι πλέον πολυτέλεια αλλά αναγκαιότητα. Και όλο και περισσότεροι τομείς της βιομηχανίας αντιλαμβάνονται καλύτερα τη σχέση και την ευθύνη τους για το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους. Ένα από τα κύρια μηνύματα του παρόντος προγράμματος είναι ότι η βιομηχανία δεν αποτελεί μόνο μέρος του προβλήματος αλλά και προϋπόθεση για τη λύση του. Ποιότητα περιβάλλοντος και οικονομική ανάπτυξη βρίσκονται σε σχέση αλληλεξαρτησίας μεταξύ τους. Για τη βιομηχανία, μια σφαιρική περιβαλλοντική πολιτική θεμελιωμένη σε υγιείς βάσεις είναι δυνατόν να συμβάλει στην βελτιστοποίηση της διαχείρισης των πόρων, στην αύξηση της εμπιστοσύνης του κοινού και στη δημιουργία νέων ευκαιριών στην αγορά. Πολλές από τις νέες καθαρές τεχνολογίες και τις τεχνολογίες χαμηλού όγκου αποβλήτων δεν μειώνουν μόνο ουσιαστικά την ρύπανση αλλά επιτρέπουν και την εξοικονόμηση πρώτων υλών και ενέργειας στο βαθμό που η μείωση του κόστους αντισταθμίζει με το παραπάνω το αρχικά υψηλότερο επενδυτικό κόστος, μειώνοντας με τον τρόπο αυτό το κόστος παραγωγής ανά μονάδα. Ο συνδυασμός μιας τεχνικά προηγμένης κοινωνίας με μια θαλερά, δημιουργική και ευπροσάρμοστη βιομηχανική βάση, ο οποίος αποτελεί το υπόβαθρο της οικονομικής ευημερίας της ευρωπαϊκής κοινότητας και στο οποίο στηρίζεται η πολιτική της σταθερότητας είναι δυνατόν να εξασφαλίσει μια καλύτερη κατανομή εισοδημάτων, καλύτερες επικοινωνίες, περισσότερες προσωπικές επιλογές και σε τελική ανάλυση, καλύτερη υγεία και βελτιωμένη ποιότητα ζωής.

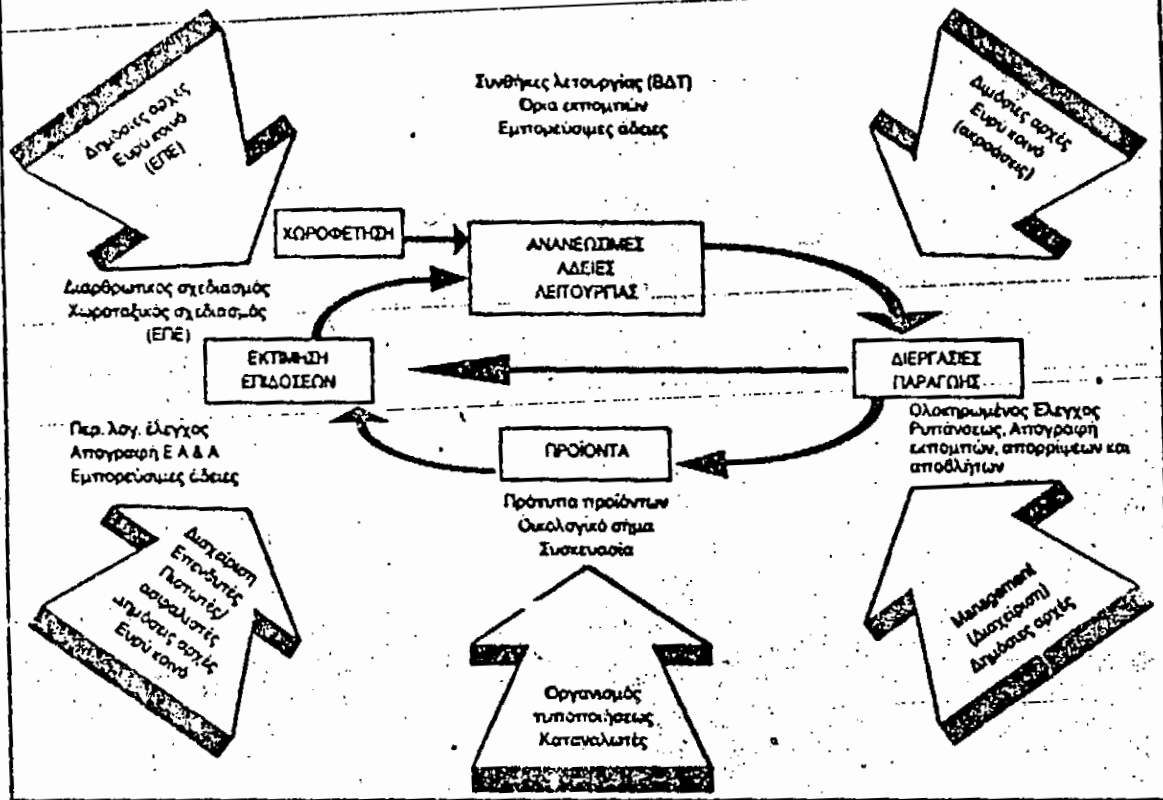
Η διαδικασία της βιομηχανικής παραγωγής για να χαρακτηρίζεται ως αειφόρος θα πρέπει το περιβάλλον να ενσωματωθεί στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση όλων όσων μετέχουν στα διάφορα στάδια της διαδικασίας παραγωγής.

Θα δοθεί νέα κατεύθυνση και ώθηση στην συνδυασμένη περιβαλλοντική / βιομηχανική πολιτική με τη θέσπιση μιας σφαιρικής ολοκληρωμένης δέσμης μέτρων στα οποία θα περιέχονται τα εξής στοιχεία :

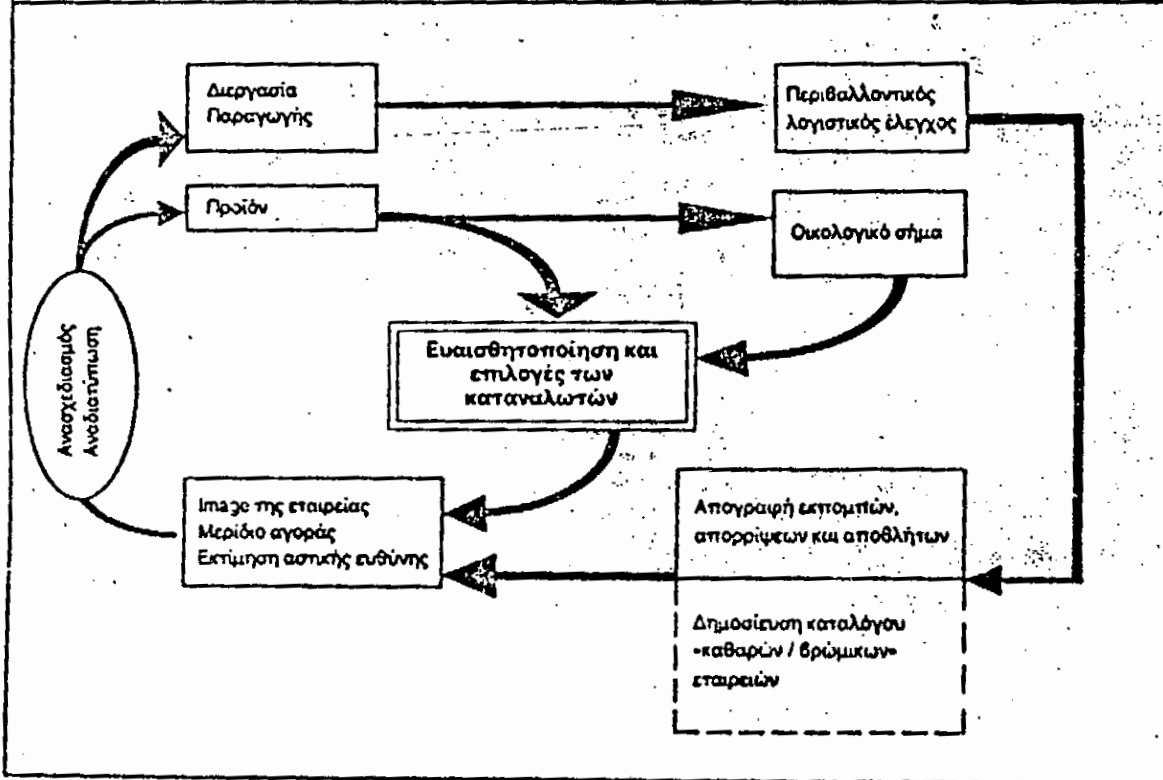
- ενδυνάμωση του διαλόγου με την βιομηχανία
- βελτίωση του χωροταξιακού και στρατηγικού σχεδιασμού καθώς και εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των πολιτικών, των σχεδίων και των προγραμμάτων.

- Βελτιωμένη διαχείριση και έλεγχος της παραγωγικής διαδικασίας που θα περιλαμβάνει την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρυπάνσεως καθώς επίσης και τον περιβαλλοντικό λογιστικό έλεγχο.
- Αποτελεσματική διαχείριση αποβλήτων, η οποία σε μια ιδανική κατάσταση θα άρχιζε από τον έλεγχο της παραγωγικής διαδικασίας. Τα μέτρα αυτά θα έχουν επιπτώσεις τόσο στην ποσότητα όσο και στο είδος των παραγόμενων αποβλήτων.
- Ευαισθητοποίηση και πληροφόρηση στο ευρύ κοινό ώστε να έχουν τις σωστές καταναλωτικές επιλογές και να μπορούν να έχουν πρόσβαση στα δεδομένα που αφορούν το περιβάλλον (π.χ. λογιστικοί έλεγχοι).

Σχήμα 2α): Δεσμη στρατηγικών νομοθετικών μέτρων για την προώθηση μιας περιβαλλοντικά συμβατής και ανταγωνιστικής βιομηχανίας



Σχήμα 2β): Η ισχύς των καταναλωτών για την προώθηση οικολογικά συμβατών διεργασιών παραγωγής και προϊόντων



II. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Οι μεταφορές έχουν ζωτική σημασία τόσο για την οικονομική όσο και για την κοινωνική μας ευημερία. Είναι απαραίτητες για την παραγωγή και την διανομή των αγαθών και των υπηρεσιών καθώς και για το εμπόριο και την περιφερειακή ανάπτυξη.

Οι μεταφορές δεν ήταν ποτέ περιβαλλοντικά ουδέτερες γιατί όλα τα είδη μεταφορών έχουν, αν και σε διαφορετικό βαθμό, επιπτώσεις στο περιβάλλον. Οι σημερινές τάσεις στις οδικές και τις εναέριες μεταφορές οδηγούν σε ακόμη μεγαλύτερη αναποτελεσματικότητα, συμφόρηση, ρύπανση, απώλεια χρόνου και χρήματος, βλάβη της υγείας, κίνδυνο για τη ζωή και γενική οικονομική ζημία. Η επιτροπή προτείνει μια στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη στον τομέα των μεταφορών η οποία θα συνδυάζει :

- τη βελτίωση του σχεδιασμού χρήσεων γής και της οικονομικής αναπτύξεως σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, με σκοπό να μειωθεί η ανάγκη για μετακίνηση και να αναπτυχθούν εναλλακτικές λύσεις στις οδικές μεταφορές.
- Τη βελτίωση του συντονισμού στο επίπεδο του σχεδιασμού και των επενδύσεων στα δίκτυα μεταφορών και τις σχετικές εγκαταστάσεις, ενσωματώνοντας το πραγματικό κόστος της υποδομής και του περιβάλλοντος
- τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μέσων που είναι φιλικότερα προς το περιβάλλον, όπως ο σιδηρόδρομος, η ποτάμια και θαλάσσια ναυσιπλοία και οι συνδυασμένες μεταφορές.
- Την ανάπτυξη των αστικών συγκοινωνιών με προτεραιότητα στα μαζικά μέσα και τις δυνατότητες μετεπιβάσεως στους διάφορους σταθμούς μιας διαδρομής
- τη συνεχή τεχνική βελτίωση των οχημάτων και των καυσίμων
- την προώθηση της από περιβαλλοντική άποψη ορθολογικότερης χρησιμοποίησης των ιδιωτικών αυτοκινήτων και την αλλαγή των κανόνων οδικής κυκλοφορίας και των συνηθειών, όπως είναι η επιβολή ορίων ταχύτητας.

Η εφαρμογή θα αφορά όλα τα επίπεδα της διοικήσεως και της κοινωνίας, έως τον κάθε ιδιοκτήτη αυτοκινήτου μια πραγματικά ευρεία κατανομή των ευθυνών. Αλλά η αποτελεσματικότητα των ενεργειών θα εξαρτηθεί σε τελική ανάλυση από την συμπληρωματικότητα των μέτρων και των προσπάθειών. Για παράδειγμα, οι συνηθείες των οδηγών ιδιωτικών αυτοκινήτων εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις πραγματικές δυνατότητες επιλογής, δηλαδή από την

ύπαρξη εναλλακτικών τρόπων μεταφοράς, από την ποιότητα υποδομής, το κόστος σταθμεύσεως κ.λ.π. Τα ενημερωτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα από μόνα τους δεν θα είχαν παρά ελάχιστα αποτελέσματα αν οι πραγματικές δυνατότητες επιλογής ήταν περιορισμένες. Επίσης, οι εταιρείες οδικών μεταφορών θα έχουν ελάχιστες άλλες επιλογές και θα εξακολουθήσουν να χρησιμοποιούν το οδικό σύστημα, όσο οι τόποι παραλαβής, οι χρόνοι παραδόσεως και η διατήρηση των εμπορευμάτων δεν είναι δυνατόν να εξασφαλιστούν με άλλους τρόπους μεταφοράς. Στο πλαίσιο αυτό ο ρόλος του σιδηροδρομικού δικτύου θα αξιοποιηθεί πλήρως για την εξυπηρέτηση της εσωτερικής αγοράς μόνον εφόσον δημιουργηθεί σε κοινοτικό επίπεδο ένα επαρκώς συνεκτικό δίκτυο μεταξύ των διαφόρων κρατικών ή ημικρατικών σιδηροδρομικών εταιρειών και εφόσον υπάρξει κάποια μορφή ολοκληρωμένου συστήματος παρακολούθησεως και εντοπισμού για τη μεταφορά εμπορευμάτων, υλικών και αποβλήτων. Η βελτιστοποίηση των μέσων μεταφοράς και της υποδομής, τα δίκτυα και οι επενδύσεις θα εξυπηρετήσουν ταυτόχρονα τα συμφέροντα των ιδιωτών, των εταιρειών, της εθνικής οικονομίας, της εσωτερικής αγοράς και της περιβαλλοντικής προστασίας.

Ο παρακάτω πίνακας περιλαμβάνει τα απαιτούμενα μέτρα και τα μέσα, τους φορείς που θα παρεμβαίνουν σε διάφορα επίπεδα αλλά θα συνεργάζονται μεταξύ τους, καθώς και το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα.

Πίνακας 3: Μεταφορές

	Μέτρα ως το 2000	Μέσα	Χρονοδιάγραμμα	Φορείς
α) Υποδομή	— Σχεδιασμός χρήσεως γης	Εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων Διαρθρωτικά ταμεία	2000 1995	<i>ΚΜ/ΤΠΑ</i> <i>ΚΜ/ΤΠΑ + ΕΚ</i>
	— Επενδύσεις σε έργα υποδομής: αστικές μεταφορές, εγκαταστάσεις μεταφορτώσεως, βελτίωση σιδηροδρομικών υπηρεσιών, διακίνηση εμπορευμάτων/χερσαίες πλωτές οδοί, θαλάσσιες μεταφορές	Τέλη κυκλοφορίας και διάφορες μορφές διοδίων	1993	<i>ΚΜ + ΕΚ</i>
	— Τέλη υποδομής			
β) Οχήματα και καύσιμα	Σταδιακή τεχνική βελτίωση των οχημάτων	Ε&Α	πριν από το 1995	<i>Βιομηχανία + ΕΚ</i>
	— εξάτμιση και εκπομπή θορύβων, κατανάλωση καυσίμου, επιδόσεις, τελική διάθεση	— Κανονισμοί — Δοκιμή οχημάτων (τεχνικός έλεγχος) — Ανακύκλωση μερών — Φορολογικά κίνητρα	2000 πριν από το 1998 2000 2000	<i>ΕΚ + ΚΜ</i> <i>ΚΜ + ΕΚ</i> <i>Βιομηχανία</i> <i>ΚΜ + ΕΚ</i>
	Σύσταση και κατανάλωση καυσίμων	Ε&Α	πριν από το 1995	<i>Βιομηχανία + ΕΚ</i>
	— εναλλακτικά καύσιμα, καθαρότερα καύσιμα — πλήρης μετάβαση στην αμόλυβδη βενζίνη ως το 2000	— φορολογικά κίνητρα — κανονισμοί	2000 1995	<i>ΚΜ + ΕΚ</i> <i>ΕΚ + ΚΜ</i>
γ) Συμπεριφορά χρήση	— Ενημέρωση και εκπαίδευση του οδηγού για την ορθολογικότερη χρήση του αυτοκινήτου	— Εκστρατείες στα ΜΜΕ, όρια ταχύτητας και άλλοι περιορισμοί	συνεχίζεται	<i>ΤΠΑ + ΚΜ + ΜΚΟ</i>
	— Βελτίωση των δημόσιων/μαζικών μέσων μεταφοράς	— Επενδύσεις σχέδιο χρήσεων γης	2000	<i>ΤΠΑ/ΚΜ + υπηρεσίες μεταφορών + ΕΚ</i>
	— Αποθάρρυνση της κυκλοφορίας στις πόλεις	— Επιδολή υψηλών τελών σταθμεύσεως	πριν από το 1995	<i>ΤΠΑ + ΚΜ + Εταιρείες Διοδίων</i>
	— Ανάπτυξη οικονομικών και φορολογικών κινήτρων	— Σουλ χρήση ΙΧ π.χ. θετικές διακρίσεις (χαμηλότερα τέλη) για συλλογικούς χρήστες	idem	Ευρύ κοινό
	— Ανάπτυξη υποδομής διαλογικών συστημάτων επικοινωνίας	— Συστήματα εντοπισμού και παρακολούθησης, ηλεκτρονικό στίπ, video-συνεδριάσεις	συνεχίζεται	<i>ΕΚ + ΚΜ + βιομηχανία</i>

III. ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Η γεωργία μαζί με τη δασοπονία ασκείται σε άνω του 80% της επιφάνειας της κοινότητας. Η γεωργία έχει διαμορφώσει και εξακολουθεί να διαμορφώνει την ευρωπαϊκή ύπαιθρο και έχει σε μεγάλο βαθμό συμβάλει στη θεμελίωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Ωστόσο, όπως και στην περίπτωση της μεταποιητικής βιομηχανίας και των μεταφορών, ο γεωργικός τομέας και οι γεωργικές μέθοδοι έχουν εκσυγχρονιστεί σημαντικά και έχουν γνωρίσει μεγάλες μεταβολές κατά τη διάρκεια αυτού του αιώνα και ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των τελευταίων σαράντα ετών. Μεταξύ των παραγόντων στους οποίους οφείλονται οι αλλαγές συγκαταλέγονται η έξοδος των κατοίκων της υπαίθρου προς τις πόλεις και τις κωμοπόλεις, η εκτεινόμενη εκμηχάνιση, η βελτίωση των μεταφορών, το διεθνές εμπόριο και ο ανταγωνισμός στους τομείς των τροφίμων και των ζωοτροφών.

Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκε και αναπροσαρμόστηκε η Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) της Κοινότητας ώστε να εκπληρώνει τους στόχους της Συνθήκης για την εξασφάλιση επάρκειας τροφίμων σε λογικές τιμές, την σταθεροποίηση των αγορών και ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο για την αγροτική κοινότητα.

Ωστόσο, μολονότι η επίτευξη αυτών των στόχων προωθήθηκε ευρέως με τη βοήθεια των μηχανισμών της Κ.Α.Π. για τη στήριξη των τιμών, οι ίδιοι αυτοί μηχανισμοί σήμερα θεωρούνται ότι έχουν ορισμένες λιγότερο θετικές παρενέργειες.

Ορισμένες από τις παρενέργειες αυτές είναι η υπερβολική έμφαση που δίνεται σε ορισμένες περιοχές στον όγκο της παραγωγής με αποτέλεσμα την υπερεντατικοποίηση που με τη σειρά της οδηγεί σε υπερεκμετάλευση και υποβάθμιση των φυσικών πόρων από τους οποίους εξαρτάται σε τελική ανάλυση η ίδια η γεωργική παραγωγή: του εδάφους, του νερού και του αέρα. Στην περίπτωση της φυτοπαραγωγής, η συστηματική χρήση φυτοφαρμάκων έχει οδηγήσει στην αυξημένη αντίσταση των παρασίτων με αποτέλεσμα να αυξάνεται η συχνότητα και το κόστος των φυτοθεραπευτικών επεμβάσεων και να προκαλούνται πρόσθετα προβλήματα από τη ρύπανση του εδάφους και των υδάτων. Σε ορισμένες περιοχές της κοινότητας, μεγάλες ποσότητες γόνιμου εδάφους χάνονται κάθε χρόνο εξαιτίας της διαβρώσεως που οφείλεται σε κακή χρήση της γής. Στην κτηνοτροφία, η θεραπεία των ζωικών ασθενειών έχει γίνει δυσκολότερη καθώς έχει αυξηθεί η γενετική ομοιομορφία και η γεωγραφική συγκέντρωση των εκμεταλεύσεων. Τα ζωικά απόβλητα δημιουργούν αυξανόμενα προβλήματα ρυπάνσεως των υδάτων και του εδάφους. Η αποψίλωση και η στράγγιση εδαφών οδηγούν σε καταστροφή των βιοτόπων και μείωση της βιοποικιλότητας. Η υπερβολική χρήση αζωτούχων και φωσφορούχων λιπασμάτων προκαλεί ευτροφισμό στα επιφανειακά ύδατα σε πολλές περιοχές της κοινότητας. Οι εξάρσεις του φυτοπλαγκτού

διαταράσσουν τις συγκεντρώσεις οξυγόνου στο νερό με δραματικές συνέπειες για τα ψάρια, την τροφική αλυσίδα και το οικοσύστημα ενγένει καθώς και τη χρησιμοποίηση του νερού για ύδρευση και για σκοπούς αναψυχής. Ακόμα και σε περιπτώσεις όπου εφαρμόζονται ειδικά περιφερειακά ή οριζόντια μέτρα για την προστασία του εδάφους, η επιτυχία τους συχνά διακυβεύεται λόγω των πιέσεων που ασκούν άλλα οικονομικά ή διαρθρωτικά μέτρα. Για παράδειγμα οι προσπάθειες για να προστατευθούν τα χορτολίβαδα και να καταπολεμηθεί η διάβρωση στις βόρειες χώρες αποτυγχάνουν λόγω της υπερβοσκίσεως που οφείλεται στις επιδοτήσεις κατά κεφαλή ζώου ιδιαίτερα στην περίπτωση των προβάτων.

Εκτός από την περιβαλλοντική υποβάθμιση που προκαλείται, το εφαρμοζόμενο σύστημα οδηγεί στην παραγωγή πλεονασμάτων που συνεπάγονται υψηλό κόστος για τον προϋπολογισμό της κοινότητας χωρίς να βελτιώνουν την εισοδηματική κατάσταση των Ευρωπαίων αγροτών. Με αυτά τα δεδομένα, η προσπάθεια για να επιτευχθεί μια σταθερή ισορροπία μεταξύ των γεωργικών δραστηριοτήτων και των φυσικών πόρων του περιβάλλοντος δεν είναι μόνο επιθυμητή από περιβαλλοντική άποψη αλλά και για λόγους ορθής γεωργικής και οικονομικής πρακτικής.

Η διαπίστωση αυτή αντανακλάται καθαρά στις αποφάσεις σχετικά με την αναμόρφωση της κοινοτικής αγροτικής πολιτικής όπου αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι η "αύξηση της παραγωγής" δεν είναι δυνατόν να θεωρείται πλέον ως ο κεντρικός στόχος της Κοινοτικής πολιτικής. Η επιτροπή, στο έγγραφό της " Reflection 1991" σχετικά με την ανάπτυξη και το μέλλον της Κ.Α.Π. αναγνωρίζει την ανάγκη να ενθαρρυνθούν οι εκτατικές μορφές αλλιέργειας με σκοπό όχι μόνο να μειωθούν τα πλεονάσματα της παραγωγής αλλά και να προωθηθούν μορφές γεωργικής παραγωγής βασιζόμενες στην αρχή της αειφορίας και στην ποιότητα των τροφίμων και για να αποκατασταθεί ο διπλός ρόλος των γεωργών ως παραγωγών τροφίμων και φυλάκων της υπαίθρου.

Οι μετέπειτα προτάσεις της επιτροπής περιλαμβάνουν ένα αγροτοπεριβαλλοντικό πρόγραμμα δράσεως το οποίο προβλέπει διάφορα είδη χρηματοδοτιών ενισχύσεων για την ενθάρυνση των γεωργών να καλλιεργούν τη γή τους με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον.

IV. ΔΑΣΟΠΟΝΙΑ

Σε πολλές περιοχές της Κοινότητας, τα δάση δεν αποτελούν μόνο καθοριστικό παράγοντα για το περιβάλλον, με ποικίλες οικολογικές και κοινωνικές λειτουργίες, αλλά έχουν και σημαντική οικονομική σημασία. Η Κοινότητα ως σύνολο είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής σε ξυλεία στον κόσμο. Από την ετήσια συνολική κατανάλωση 200 εκατομμύρια m^3 περίπου η Κοινότητα παράγει περίπου 100 εκατομμύρια m^3 , δηλαδή είναι αυτάρκης μόνο κατά 50%.

Παρά το γεγονός αυτό, τα δάση της Κοινότητας έχουν επί μακρό χρονικό διάστημα παραμεληθεί. Σήμερα, η υγεία σχεδόν 405 των δασών της Κοινότητας είναι κακή λόγω της οξίνισης του περιβάλλοντος. Διάφορες μελέτες που έγιναν δείχνουν ότι οι απώλειες στην παραγωγή της Ευρωπαϊκής κοινότητας, οι οποίες οφείλονται στη ρύπανση του αέρα είναι της τάξεως των 30 εκατομμυρίων m^3 ανά έτος, η αξία των οποίων ανέρχεται σε 10 δισεκατομμύρια Ecu περίπου. Επιπλέον, περισσότερο από το 1% των συνολικών δασικών εκτάσεων καταστρέφεται κάθε χρόνο από δασικές πυρκαϊές οι περισσότερες από τις οποίες παρατηρούνται στη μεσογειακή περιοχή.

Στο πλαίσιο αυτό, η Κοινότητα ενέκρινε το 1989 μια δασοπονική πολιτική η οποία απεσκοπούσε:

- στην προστασία της δασικής κληρονομιάς από την οξίνιση του περιβάλλοντος και τις πυρκαϊές.
- Στη βελτίωση της παραγωγικότητας των δασών
- στην ανάπτυξη των δασών και των δασικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές
- στην προώθηση της αναδάσωσης αγροτικών γαιών.

Ωστόσο, κατά την περίοδο που καλύπτεται από το παρόν πρόγραμμα, θα είναι αναγκαίο να διαμορφωθεί μια ευρύτερη προοπτική από τον προβληματισμό και τις ενέργειες που αναφέρθηκαν και να αποκατασταθεί στενότερη σχέση μεταξύ της εσωτερικής παραγωγής ξύλου στην Κοινότητα και των καταναλωτικών προτύπων καθώς και των ηθικών και πολιτικών δεσμεύσεων, στην προσπάθεια να επιλυθούν τα πλανητικά προβλήματα που προκαλεί η αποδάσωση.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι μακροπρόθεσμοι και οι ενδιάμεσοι στόχοι καθώς και τα απαιτούμενα μέτρα στον τομέα της γεωργίας και της δασοπονίας.

Πίνακας 4: Γεωργία και δασοπονία

Στόχοι	Ενδιάμεσοι στόχοι ως το 2000	Ενέργειες	Χρονοδιάγραμμα	Φορείς
Διατήρηση των δασικών φυσικών διεργασιών που είναι απαραίτητες για ένα αειφόρο αγροτικό τομέα και ιδίως διατήρηση των νερών, του εδάφους και των γενετικών πόρων	<p>Σταθεροποίηση και βελτίωση των συγκεντρώσεων νιτρικών στα υπόγεια νερά</p> <p>Μείωση των επιφανειακών νερών με συγκεντρώσεις σε νιτρικά άνω των 50 mg/l ή των νερών που προκαλούν ευτροφισμό στις λίμνες και στις θάλασσες</p> <p>Σταθεροποίηση ή αύξηση των συγκεντρώσεων οργανικών υλών στο έδαφος</p>	<p>Αυστηρή εφαρμογή της οδηγίας για τα νιτρικά</p> <p>Καθορισμός περιφερειακών προτύπων εκπομπών για τις νέες κτηνοτροφικές μονάδες (NH₃) και τα σιλό (αποθήκευση χορτονομής).</p> <p>Πρόγραμμα για την μείωση της χρήσεως φωσφορικών</p> <p>Χορήγηση πριμ και άλλων αντισταθμιστικών κληρωμών για την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας</p>	<p>1994 →</p> <p>συνεχίζεται</p> <p>1995</p> <p>1995 →</p>	<p>KM + γεωργία</p> <p>KM + ΤΠΑ</p> <p>EK + KM</p> <p>EK + KM + ΤΠΑ + γεωργία</p>
Μείωση των εισροών χημικών ουσιών σε επίπεδα ώστε να μην επηρεάζονται αυτές οι διεργασίες	Σημαντική μείωση της χρήσεως φυτοφαρμάκων ανά μονάδα καλλιεργούμενης εκτάσεως και μετεκπαίδευση των καλλιεργητών σε μεθόδους ολοκληρωμένης καταπολέμησης των ζιζηνίων, τουλάχιστον σε όλες τις περιοχές που έχουν σημασία για την διατήρηση της φύσεως	<p>— Καταγραφή των καλλήσεων και της χρήσεως των φυτοφαρμάκων</p> <p>— Έλεγχος των καλλήσεων και της χρήσεως φυτοφαρμάκων</p> <p>— Προώθηση του «ολοκληρωμένου ελέγχου» (κυρίως κατάρτιση) και κρέωση των διοικητικών</p>	<p>συνεχίζεται</p> <p>1995</p> <p>1992 →</p>	<p>EK + KM + γεωργία</p> <p>EK + KM + γεωργία</p> <p>EK + KM + γεωργία</p>
Ισορροπία μεταξύ εισροών θρεπτικών και απορροφητικής ικανότητας των εδαφών και των φυτών	15% των γεωργικών εκτάσεων που διέπονται από διαχειριστικές συμβάσεις	<p>Προγράμματα για φημιουργία ζωνών γεωργίας/περιβάλλοντος με πριμ συγχρηματοδοτούμενα από το γεωργικό ταμείο (FEOGA)</p> <p>Προστασία όλων των απειλούμενων φυλών οικιακών ζώων</p>	<p>1992 →</p> <p>συνεχίζεται</p>	<p>KM + EK</p> <p>KM</p>
Περιβαλλοντική διαχείριση αγροτικών περιοχών για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και των φυσικών οικοτόπων και την ελαχιστοποίηση των φυσικών κινδύνων (π.χ. διάβρωση, χιονοστιβάδες) και των πυρκαγιών	Διαχειριστικά σχέδια για όλες τις απειλούμενες γεωργικές περιοχές	<p>Επανεξέταση των όρων για τη χορήγηση αδειών αβρέυσεως και κρατικών ενισχύσεων για αρδευτικά προγράμματα</p> <p>Κατάρτιση γεωργών, προώθηση των ανταλλαγών μεταξύ περιφερειών με συγκρίσιμες συνθήκες περιβαλλοντικής διαχειρήσεως</p>	<p>1995</p> <p>1992 →</p>	<p>KM + EK</p> <p>EK + KM + ΤΠΑ</p>
Βελτιστοποίηση των δασικών περιοχών ώστε να εληφθούν πλήρως την λειτουργία τους	Αύξηση των δασοφυτεύσεων και σε γεωργικές γαίες	Αναδάσωση και αναγέννηση των υφισταμένων δασών, προώθηση των καλύτερων μεθόδων για το περιβάλλον (δέντρα βραδείας ανάπτυξης, μικτή αναδάσωση)	συνεχίζεται	EK + KM + ΤΠΑ + ιδιοκτήτες δασών
	Βελτιωμένη προστασία (υγεία, πυρκαγιές δασών)	Πρόσθετες ενέργειες κατά των δασικών πυρκαγιών	idem	idem

V. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό στοιχείο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της Κοινότητας. Αντικατοπτρίζει τη θεμιτή επιθυμία του ατόμου να απολαύσει τη γνωριμία νέων τόπων, να αφομειώσει διαφορετικά πολιτιστικά επιτεύγματα κ.λ.π. Συνιστά επίσης σημαντική εισοδηματική πηγή για πολλές περιφέρειες και πόλεις της Κοινότητας, με ιδιαίτερη συμβολή στην οικονομική και κοινωνική συνοχή της περιφέρειας. Με τον κατάλληλο σχεδιασμό και διαχείριση ο τουρισμός, η περιφερειακή ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος είναι δυνατόν να συμβαδίσουν. Ο σεβασμός προς τη φύση και το περιβάλλον, ιδίως στις παράκτιες και τις ορεινές περιοχές, μπορεί να εξασφαλίσει τόσο τα κέρδη όσο και τη μακροήμερευση της τουριστικής βιομηχανίας.

Στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ο τουρισμός αντιπροσωπεύει 5,5 % του Α.Ε.Π., περίπου 5% των εσόδων από τις εξαγωγές και 6% της συνολικής απασχολήσεως, το οποίο αντιστοιχεί σε περισσότερες από 7 εκατομμύρια θέσεις εργασίας πλήρους απασχολήσεως. Η ανάπτυξη του τουριστικού τομέα δεν είναι ομογενής σε ολόκληρη την Κοινότητα. Κατά την τελευταία δεκαετία, η τουριστική δραστηριότητα αυξήθηκε κατά 14% κατά μέσο όρο με βάση τις διανυκτερεύσεις. Η αύξηση στις νότιες χώρες της Ε.Κ. ήταν μεγαλύτερη απ' αυτόν το μέσο όρο. Στις Αλπικές περιοχές, ο τουρισμός έχει αυξηθεί απότομα σε περίπου 50 εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο. Με την αύξηση του βιοτικού επιπέδου και του ελεύθερου χρόνου κατά την επόμενη δεκαετία, αναμένεται και νέα αύξηση. Η μεσογειακή λεκάνη απορροφά το 35% του διεθνούς τουρισμού και είναι η πρώτη στον κόσμο τουριστική περιοχή. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του παγκόσμιου οργανισμού τουρισμού ο αριθμός των τουριστών στην περιοχή της Μεσογείου θα ήταν δυνατό να αυξηθεί από 380 σε 760 εκατομμύρια το χρόνο κατά το έτος 2025, ανάλογα με τους ρυθμούς της οικονομικής αυξήσεως. Η ανάπτυξη αυτή θα προστεθεί στις προβλεπόμενες αλλαγές στην περιοχή, 160 εκατομμύρια αυτών των τουριστών κατά το έτος 2000 και 260 εκατομμύρια κατά τα κράτη - μέλη της περιοχής. Η αύξηση αυτή θα απαιτήσει το διπλασιασμό του χρησιμοποιούμενου χώρου ως το 2000. Τα στερεά απόβλητα και τα λύματα ενδέχεται να έχουν τριπλασιαστεί ως το έτος 2025.

Οι εξελίξεις αυτές θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και θα ασκήσουν φοβερές πιέσεις στους οικοτόπους, τα μεταφορικά μέσα, τα παράκτια και τα ορεινά εδάφη (υδατικούς πόρους κ.λ.π.). Ειδικότερα οι παράκτιες περιοχές θα αντιμετωπίσουν σοβαρά προβλήματα. Οι μακροπρόθεσμοι στόχοι που σχετίζονται άμεσα με τον τουρισμό είναι δύσκολο να καθοριστούν, επειδή ο τουρισμός είναι δυνατό να έχει τόσο θετικά όσο και αρνητικά αποτελέσματα στο περιβάλλον και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ατομικές καταναλωτικές επιλογές. Οι περισσότερες από τις πιέσεις στο περιβάλλον προέρχονται από τον μαζικό τουρισμό στις παράκτιες και ορεινές περιοχές. Αναγκαίο είναι συνεπώς να ανησυχθούν γενικές κοινοτικές στρατηγικές για τη διαχείριση και την προστασία αυτών των περιοχών.

Τέτοιες είναι: ο έλεγχος χρήσεων της γης, η θέσπιση αυστηρών κανόνων για τις νέες κατασκευές, η καταπολέμηση της ανέγερσης αυθαίρετων οικοδομών, η ρύθμιση κυκλοφορίας ιδιωτικών αυτοκινήτων προς και από τις τουριστικές περιοχές, η διαφοροποίηση του τουρισμού, η αυστηρή εφαρμογή και τήρηση των περιβαλλοντικών προτύπων, το πόσιμο νερό, η δημιουργία προστατευτικών ζωνών γύρω από ευαίσθητες περιοχές, όπως είναι οι υγράτοποι, η καλύτερη κατανομή των θερινών διακοπών, η αύξηση της συνειδητοποιήσεως και η εκπαίδευση του τοπικού πληθυσμού και των τουριστών καθώς και η εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση αυτών που είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση των τουριστικών περιοχών.

Η εφαρμογή αυτών των στρατηγικών θα εξαρτηθεί κυρίως από μέτρα που πρέπει να ληφθούν από τις περιφερειακές και τις τοπικές αρχές καθώς και από τον κλάδο του τουρισμού.

Ενα σχέδιο κοινοτικής δράσεως για την ενίσχυση του τουρισμού, το οποίο δημοσιεύτηκε από τη επιτροπή (COM (91) τελικό της 24.4.91) περιλαμβάνει έναν αριθμό ειδικών μέτρων που αποβλέπουν στη σύνδεση της προστασίας του περιβάλλοντος με την τουριστική ανάπτυξη π.χ. :

- απογραφή τουριστικών πόρων σε κράτη - μέλη
- βελτιωμένη κλιμάκωση των διακοπών/εποχιακή κατανομή του τουρισμού
- πρακτικοί οδηγοί για τον τουριστικό κλάδο και πρότυπα έργα στον τομέα του περιβαλλοντικού τουρισμού
- ανάπτυξη κώδικα καλής συμπεριφοράς για τους τουρίστες
- ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών σε θέματα υποδοχής επισκεπτών
- περιβαλλοντικά βραβεία

Είναι σημαντικό βέβαια η μελλοντική ανάπτυξη του τουρισμού να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας. Αν υπάρξει σωστός σχεδιασμός και έλεγχος ο τουρισμός, η περιφερειακή ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος είναι δυνατόν να συμβαδίσουν. Πρόσφατα παραδείγματα από τα φύκη που εμφανίστηκαν στην Αδριατική και προκάλεσαν ζημία που υπολογίζεται σε 1,5 δισεκατομμύρια Ecu από την απώλεια εσόδων από τον τουρισμό και την αλιεία το 1990, δείχνουν σαφώς ότι το περιβάλλον αποτελεί έναν πολύ σημαντικό πόρο, ο οποίος πρέπει να διατηρηθεί σε καλή κατάσταση και να προστατευθεί.

Ο πίνακας παρουσιάζει τα στοιχεία της στρατηγικής στον τομέα του τουρισμού, τα μέσα που πρέπει να αναπτυχθούν, το σχετικό χρονοδιάγραμμα και τους φορείς και τις ενδιαφερόμενες ομάδες.

Πίνακας 5: Τουρισμός

Επίσημο	Μέτρα ως το 2000	Μέτρα	Χρονοδιάγραμμα	Φορείς
Τύπος τουρισμού	<ul style="list-style-type: none"> - Καλύτερη διαχείριση του μαζικού τουρισμού - Εθνικά και περιφερειακά ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια για παράκτιες και ορεινές περιοχές 	<ul style="list-style-type: none"> - Έλεγχος των χρήσεων της γης 	1993 →	ΤΠΑ *
		<ul style="list-style-type: none"> - Αυστηροί κανόνες για νέες κατασκευές - Διαχείριση της κυκλοφορίας προς και από τις τουριστικές περιοχές 	idem	ΤΠΑ
		<ul style="list-style-type: none"> - Διαχείριση υποδοχής επισκεπτών, ανταλλαγή εμπειριών - Πρότυπα μοντέλα δώσιμου τουρισμού. Αυστηρή εφαρμογή και επιβολή των περιβαλλοντικών προτύπων για το θόρυβο, το πόσιμο νερό, τον καθαρισμό λυμάτων και τις εκπομπές στην ατμόσφαιρα 	1992/1993	ΚΜ + ΤΠΑ
		<ul style="list-style-type: none"> - Δημιουργία ζωνών προστασίας γύρω από ευαίσθητες περιοχές 	1993 →	idem idem ΚΜ + ΜΕ + ΕΚ
Συμπεριφορά των τουριστών	<ul style="list-style-type: none"> - Ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης - Ελευθέρωση των αερίων και οδικών μεταφορών επιδατών - δίκτυο TGV - Αύξηση οριακού κόστους για τη χρησιμοποίηση ιδιωτικών αυτοκινήτων και προώθηση εναλλακτικών μορφών μετακινήσεως - Καλύτερη κατανομή των διακαπών - Διαφοροποίηση του τουρισμού (συμκ. και του αγροτικού και του πολιτιστικού τουρισμού) 	<ul style="list-style-type: none"> - Ανάπτυξη και προώθηση ενός κώδικα συμπεριφοράς 	1993-1995	ΕΚ + ΚΜ + ΤΠΑ + τουριστικός κλάδος
		<ul style="list-style-type: none"> - Εκστρατείες multi-media + συνέδρια 	idem	idem
		<ul style="list-style-type: none"> - Πολιτική μεταφορών ΕΚ + εθνικές πολιτικές μεταφορών 	1993 →	ΕΚ + ΚΜ
		<ul style="list-style-type: none"> - Οικονομικά κίνητρα άκως ο φόρος CO₂/ενέργειας και τα διόδια και ενθάρυνση της χρήσεως δημόσιων μέσων μεταφοράς 	1993	ΕΚ + ΚΜ
		<ul style="list-style-type: none"> - Συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών 	1993 →	ΚΜ + ΕΚ
		<ul style="list-style-type: none"> - Εθνικό σχέδιο και περιφερειακά σχέδια 	πριν από το 1998	ΕΚ + ΚΜ + τουριστικός κλάδος
Ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών	<ul style="list-style-type: none"> - Πρόσθηση νέων μορφών τουρισμού φιλικών προς το περιβάλλον - Προσεκτική επιλογή χώρων διανυκτερεύσεως - Δημιουργία περιβαλλοντικής συνείδησης στα άτομα που συμμετέχουν στη διαχείριση τουριστικών περιοχών - Δημιουργία περιβαλλοντικής συνείδησης στον τοπικό πληθυσμό και τις τουριστικές υπηρεσίες 	<ul style="list-style-type: none"> - Ανάπτυξη και προώθηση ενός κώδικα συμπεριφοράς 	πριν από το 1995	ΤΠΑ + ΚΜ + ΕΚ
		<ul style="list-style-type: none"> - Περιφερειακό ταμείο ΕΚ 	idem	idem
		<ul style="list-style-type: none"> - Σχέδιο δράσεως για τον τουρισμό ΕΚ 	idem	idem
		<ul style="list-style-type: none"> - Συμβουλευτική επιτροπή για τον τουρισμό ΕΚ 	idem	idem
		<ul style="list-style-type: none"> - Ενημερωτικά δελτία 	1993 →	Βιομηχανία + ΤΠΑ
		<ul style="list-style-type: none"> - Επαγγελματική κατάρτιση 	idem	idem
	<ul style="list-style-type: none"> - Πρότυπα έργα - Επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση ανταλλαγή θετικών εμπειριών 	<ul style="list-style-type: none"> - Επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση ανταλλαγή θετικών εμπειριών 	1993 →	ΚΜ + ΤΠΑ + ΕΚ + Βιομηχανία
		<ul style="list-style-type: none"> - Επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση ανταλλαγή θετικών εμπειριών 	idem	idem
		<ul style="list-style-type: none"> - Επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση ανταλλαγή θετικών εμπειριών 	1993 →	ΚΜ + ΤΠΑ + ΕΚ + Βιομηχανία

VI. ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Ο ενεργειακός τομέας της κοινότητας εξακολουθεί να αντιμετωπίζει τοπικά και περιφερειακά περιβαλλοντικά προβλήματα όπως είναι η οξίνιση του περιβάλλοντος. Ωστόσο εξακολουθεί να αυξάνεται η σημασία των πλανητικών πτυχών της ενεργειακής πολιτικής και των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις των Η.Ε. ο παγκόσμιος πληθυσμός θα αυξηθεί από 5 δισεκατομμύρια άτομα το 1990 σε 10 δισεκατομμύρια το 2050. Βάσιμες προβλέψεις δείχνουν ότι η ενεργειακή ζήτηση θα αυξηθεί.

Η επίτευξη πρακτικών αποτελεσμάτων στον τομέα της ενέργειας απαιτεί μια στρατηγική προοπτική πέρα από το έτος 2000. Βασικές συνιστώσες κάθε στρατηγικής βραχυπρόθεσμης έως μακροπρόθεσμης πρέπει να είναι η βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας και η ανάπτυξη στρατηγικών τεχνολογικών προγραμμάτων που θα αποβλέπουν στην προοδευτική μείωση της χρήσεως του άνθρακα για την παραγωγή ενέργειας και τη στροφή προς τις ανανεώσιμες πηγές. Τα στοιχεία αυτά έχουν ήδη αποτελέσει το αντικείμενο ανακοίνωσης της Επιτροπής προς το Συμβούλιο με τίτλο "Περιβάλλον και Ενέργεια". Σε άλλη ανακοίνωση με τίτλο "Μια κοινοτική στρατηγική για τον περιορισμό των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα και για τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας" η επιτροπή υπέβαλε σειρά προτάσεων που έτυχαν της γενικής υποστήριξης του Συμβουλίου. Μεταξύ των μέτρων που εξετάζονται στο πλαίσιο μιας συνολικής στρατηγικής για το περιβάλλον περιλαμβάνονται τα οικονομικά μέτρα τα οποία θα στοχεύουν στην επιβάρυνση του χρήστη με το πραγματικό κόστος που συνεπάγεται η κατανάλωση ενέργειας (για παράδειγμα με την επιβολή φόρου CO₂ / ενέργειας στα ορυκτά καύσιμα) η καλύτερη πληροφόρηση, η εκπαίδευση και κατάρτιση για τους τελικούς χρήστες, και η βελτίωση της αποδοτικότητας, τα πρότυπα ενεργειακής αποδοτικότητας για όλα τα είδη προϊόντων και συσκευών, τα προγράμματα για την εξοικονόμηση ενέργειας και τα πρότυπα για την μόνωση κτιρίων και περαιτέρω μελέτη των περιβαλλοντικών θεμάτων που σχετίζονται με την πυρηνική ενέργεια και η περαιτέρω έρευνα και προώθηση των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας.

Στον πίνακα παρουσιάζονται τα μέτρα που είναι αναγκαία ως το 2000 τα μέσα που πρέπει να ανπτυχθούν και οι φορείς που θα συμμετάσχουν, ώστε να γίνουν τα πρώτα βήματα για την εφαρμογή μιας ενεργειακής πολιτικής σύμφωνης με την αρχή της αειφορίας.

Πίνακας 2: Ενέργεια

Μέτρα ως το 2000	Μέσα	Χρονοδιάγραμμα	Φορείς
Ενισθιτοποίηση και κίνητρα για αειφόρο χρήση της ενέργειας και αλλαγή συμπεριφοράς	<ul style="list-style-type: none"> — Ενημέρωση, εκπαίδευση και κατάρτιση των τελικών χρηστών — Συμφωνίες με τη βιομηχανία σχετικά με την αποδοτικότητα — Κώδικες ορθής συμπεριφοράς — Οικονομικά και φορολογικά μέτρα — Κατάργηση περιοριστικών κανόνων 	<p>1993 →</p> <p>συνεχίζεται</p> <p>συνεχίζεται</p> <p>συνεχίζεται</p> <p>1993 →</p>	<p><i>ΚΜ + ΕΚ + κοινό + ενεργειακός τομέας</i></p> <p><i>ΚΜ + Βιομηχανία + ΕΚ</i></p> <p><i>Ενεργειακός τομέας + ΚΜ + Βιομηχανία + ΕΚ</i></p> <p><i>ΕΚ + ΚΜ</i></p> <p><i>ΚΜ + ΕΚ</i></p>
Προγράμματα για την αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας	<p>Εφαρμογή των προγραμμάτων PACE και SAVE όπου περιλαμβάνονται</p> <ul style="list-style-type: none"> — σχεδιασμός ελαχίστου κόστους — πρότυπα ενεργειακής αποδοτικότητας για οικιακές συσκευές, προϊόντα και οχήματα — τροποποίηση των τιμολογίων ηλεκτρισμού και αερίου — πρότυπα αποδοτικότητας για την ενεργειακή τεχνολογία — πρότυπα μονώσεων κτιρίων — ελαχιστοποίηση των διαρροών μεθανίου από τα συστήματα διανομής φυσικού αερίου 	<p>συνεχίζεται</p>	<p><i>ΕΚ + ΚΜ + Βιομηχανία + Ενεργειακός τομέας</i></p> <p><i>Βιομηχανία + Ενεργειακός τομέας</i></p> <p><i>ΕΚ + ΚΜ + Βιομηχανία + Τομέας μεταφορών</i></p> <p><i>ΕΚ + Βιομηχανία</i></p> <p><i>ΚΜ + Βιομηχανία + ΕΚ</i></p> <p><i>ΚΜ + Ενεργειακός τομέας</i></p>
Προγράμματα τεχνολογίας	<p>Εφαρμογή των προγραμμάτων THERMIE και JOULE όπου περιλαμβάνονται:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Ε&Α για νέες ενεργειακές τεχνολογίες και προώθηση της διαδόσεως και της χρησιμοποίησής τους — Ε&Α στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών (π.χ. βιομάζα και προώθηση της χρησιμοποίησής τους) 	<p>συνεχίζεται</p>	<p><i>ΕΚ + ΚΜ + Βιομηχανία + Ενεργειακός τομέας</i></p> <p><i>idem</i></p> <p><i>idem</i></p>
Πρόγραμμα προώθησας	<p>ALTENER: προώθηση ανανεώσιμων ενεργειών (Πειραματικά έργα και τυποποίηση)</p>	<p>1993 →</p>	<p><i>idem</i></p>
Πρόγραμμα πυρηνικής ασφάλειας	<p>Μελέτη προβλημάτων που σχετίζονται με αβδλήτα στον πυρηνικό τομέα</p>	<p>συνεχίζεται</p>	<p><i>ΕΚ + ΚΜ + Ενεργειακός τομέας</i></p>

Σ Υ Μ Π Ε Ρ Α Σ Μ Α Τ Α

Βρισκόμαστε σε ένα σημείο καμπής όσον αφορά την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών ζητημάτων στις υπόλοιπες πολιτικές της Κοινότητας.

Οι επιπτώσεις της Εσωτερικής αγοράς, η ανάγκη να αποτελέσει η αειφόρος ανάπτυξη τον πυρήνα των άλλων Πολιτικών και η προβολή ενός καλού παραδείγματος στον υπόλοιπο κόσμο, απαιτούν σημαντικές μεταβολές στην προσέγγιση.

Το ίδιο το 5ο πρόγραμμα αποτελεί σημείο καμπής για την Κοινότητα. Για πρώτη φορά διατυπώνεται όχι μόνο μια στρατηγική αλλά και ένα χρονοδιάγραμμα για τις ενέργειες που απαιτούνται για να εξασφαλιστεί ότι η Κοινότητα θα στραφεί προς μια αειφόρο οικονομία καθώς και για την ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων γειτόνων της ώστε να πράξουν και αυτοί το ίδιο.

Η εφαρμογή του προγράμματος δεν είναι απλώς έργο των υπηρεσιών της Κοινότητας: θα απαιτήσει την πλήρη συμμετοχή και την πλήρη συνδρομή όλων των φορέων στην εφαρμογή του.

Η Κοινότητα είναι σε θέση να προσφέρει μόνο το πλαίσιο.

Το πρόγραμμα δεν φιλοδοξεί να διορθώσει τα πάντα. Θα απαιτηθεί πολύς χρόνος για να αλλάξουν οι καταναλωτικές συνθήκες και τα πρότυπα συμπεριφοράς.

Το παρόν πρόγραμμα αποβλέπει συνεπώς κατά κύριο λόγο στην αναστροφή των σημερινών τάσεων. Βασική ιδέα είναι ότι η παρούσα γενεά πρέπει να παραδώσει το περιβάλλον στην επόμενη σε κατάσταση τέτοια που να επιτρέπει τη διατήρησή της δημόσιας υγείας καθώς

και της Κοινωνικής και Οικονομικής ευημερίας σε υψηλό επίπεδο. Ενδιάμεσος στόχος είναι η αισθητή βελτίωση, έως τα τέλη της τρέχουσας δεκαετίας, της κατάστασης του περιβάλλοντος, του επιπέδου και της ποιότητας των φυσικών πόρων και των δυνατοτήτων για περαιτέρω ανάπτυξη σε σχέση με την κατάσταση που επικρατεί σήμερα. Ο δρόμος για την αειφόρο ανάπτυξη θα είναι ίσως μακρύς και δύσκολος αλλά τα πρώτα βήματα πρέπει να γίνουν τώρα.

Μολονότι το παρόν πρόγραμμα έχει ως χρονικό ορίζοντα το τέλος της δεκαετίας υπάρχει πάντα η πρόθεση να αναθεωρηθεί σ' ένα ενδιάμεσο στάδιο αν οι συνθήκες το επιβάλλουν.

Η επίτευξη αυτού του προγράμματος και του στόχου της αειφορίας αποτελεί μία από τις σημαντικότερες πολιτικές και οικονομικές προκλήσεις για την Κοινότητα έως το έτος 2000. Το πρόγραμμα αυτό θα είναι η βάση για μια "περισσότερο πεφωτισμένη και συστηματική προσέγγιση στη διαχείριση του περιβάλλοντος" για την οποία το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 1990 έκρινε ότι η ανάγκη είναι επιτακτική. Εάν αγνοηθεί η πρόκληση αυτή, το αποτέλεσμα δεν θα είναι μόνο καταστροφικό για την παρούσα γενεά, αλλά θα αποτελέσει σοβαρή αρνητική υποθήκη και για τις μελλοντικές γενεές. Η κοινότητα, τα κράτη και όλοι οι πολίτες της πρέπει να αναλάβουμε τις ευθύνες μας.

Η Κοινή ευθύνη είναι αυτή που πάνω από όλα απαιτεί συλλογική δράση. Το περιβάλλον εξαρτάται από τη συλλογική μας δράση. Το περιβάλλον του αύριο εξαρτάται από τη δράση του σήμερα.

Ομως υπάρχει ο κίνδυνος μέσω της αρχής της επικουρικότητας (άρθρο 3B σύνθ ΕΕ) να "επανεθνικοποιηθεί" η πολιτική προστασίας του

περιβάλλοντος. Και τότε όλοι οι πολίτες θα έχουν και πάλι τον κύριο λόγο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΒΙΒΛΙΑ

1. ΚΑΡΑΚΩΣΤΑ Ι., ΣΙΟΥΤΗ ΓΛ. (επιμ.) "Εισαγωγή στο κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος" εκδ. Α. Σακκούλας, Αθήνα, 1993
2. ΚΡΑΜΕΡ - ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ Ν. , "Η Συνθήκη Ε.Ο.Κ. και η προστασία του περιβάλλοντος. Ο έλεγχος της εφαρμογής των Κοινοτικών περιβαλλοντικών κανόνων στα κράτη - μέλη. Η εφαρμογή ορισμένων οδηγιών στην Ελλάδα", εκδ. Α. Σακκούλας, Αθήνα - Κομοτηνή , 1992
3. ΚΑΛΛΙΑ - ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α., ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ Ν., ΠΟΡΤΟΓΛΟΥ - ΜΙΧΑΗΛ Α., "Ελληνική και Κοινοτική Νομοθεσία προστασίας του περιβάλλοντος. Έτη 1987-1988", εκδ. Α. Σακκούλας, Αθήνα - Κομοτηνή , 1989
4. ΚΑΛΛΙΑ-ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. , "Οι υποχρεώσεις της Ελλάδας και τα δικαιώματα των Ελλήνων πολιτών από την Κοινοτική νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος", εκδ. Α. Σακκούλας, Αθήνα - Κομοτηνή , 1987
5. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Τ. , "Τα νέα μέσα άσκησης της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής, περιβάλλον και Δίκαιο", 1994, τ. 2 σελ 75

II. ΑΡΘΡΑ

1. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ Ν., "Η εφαρμογή των Κοινοτικών οδηγιών, που αφορούν το περιβάλλον", Νέα Οικολογία τ. 89 , σελ. 36
2. ΚΕΦΑΛΟΓΙΑΝΝΗ Α. , ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ Ν. , "Το δικαίωμα πληροφόρησης των πολιτών σε θέματα περιβάλλοντος", Νέα Οικολογία β, τ. 39
3. ΑΓΓΕΛΗ Δ., "Η Κοινοτική πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος", Νέα Οικολογία, τ. 12 σελ. 46
4. ΠΑΝΑΓΟΣ Β., "Η πολιτική περιβάλλοντος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων", Αισυμνήτης 1988, τ. 2 σελ. 194
5. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Π., "Η Κοινοτική πολιτική περιβάλλοντος και η εφαρμογή των κοινοτικών ρυθμίσεων στην Ελλάδα και τα άλλα κράτη - μέλη", Αισυμνήτης 1991, τ. 4 σελ 168
6. ΑΛΕΞΑΚΗ Γ. , "Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ε.Ο.Κ. , Ε.Ε.Ν. 1982 σελ. 632
7. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ Γ. Ν. , "Το νομικό θεμέλιο της αρμοδιότητας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος", Αρμ. 1987 σελ 443

8. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. , "Η Κοινοτική πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος", Νέα Οικολογία τ. 12 σελ. 46 επ.
9. ΖΗΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ Σ. , "Η Κοινοτική πολιτική περιβάλλοντος στην ενιαία πράξη 1992. Νομική, οικονομική και πολιτική διάσταση", Αθήνα 1989
10. ΒΑΣΙΛΑΚΗ - ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΑ Κ. , "Το Κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος 1988" - Ιούνιος 1992, ΕΕΕυρ 1. 1992, τ. 2 σελ 259 επ.
11. ΛΑΙΟΥ Η.Γ. , " Η αρμοδιότητα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στον τομέα της πολιτικής περιβάλλοντος", Νέα Οικολογία β 26 14, 21
12. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Τ., "Τα νέα χρηματοδοτικά μέσα προστασίας του περιβάλλοντος", Νέα Οικολογία, 1995, τ. 132 σελ 36

III. ΕΝΤΥΠΑ

1. "Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον - Καθήκοντα και δικαιώματα του πολίτη", Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1995

IV. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. Περιβάλλον και Δίκαιο
2. Νόμος και Φύση
3. Νέα Οικολογία

V. ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1. Δωδέκατη Ετήσια Έκθεση της Επιτροπής, ΕΕΕΚ C 254, 29/9/95
2. ΕΕΕΚ C 138, 17/5/93

П А Р А Р Т Н М А

Σ Υ Ν Τ Ο Μ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Ε Σ

ΤΠΑ	(ΠΙΝΑΚΕΣ) ΠΑΡΑΠΕΜΠΕΙ ΣΕ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.
ΕΚ	(ΠΙΝΑΚΕΣ) ΠΑΡΑΠΕΜΠΕΙ ΣΕ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΥΛΟΠΟΙΟΥΜΕΝΕΣ ΣΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.
ΚΑΠ	ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΒΔΑ	(ΠΙΝΑΚΕΣ) ΒΕΛΤΙΣΤΗ ΔΙΑΘΕΣΙΜΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΕ	ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΟΟΣΑ	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΜΚΟ	ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ
ΓΕΩΣΑ	ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ.
ΙΔΕΜ	(ΠΙΝΑΚΕΣ) ΤΟ ΙΔΙΟ

Χ Η Μ Ι Κ Ο Ι Τ Υ Π Ο Ι

NH3	(ΠΙΝΑΚΕΣ) ΑΜΜΩΝΙΑ
CO2	(ΠΙΝΑΚΕΣ) ΔΙΟΞΕΙΔΙΟ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ